

Posiedzenia Komisji Naukowych PAU w 2022 roku

KOMISJE WYDZIAŁOWE

WYDZIAŁ I FILOLOGICZNY

Komisja Filologii Klasycznej PAU

- 18.01** – prof. dr hab. Albert Gorzkowski, *Wola moja nie brała udziału w moim stworzeniu – Problem samobójstwa w kulturze starożytnej na przykładzie ksiąg Starego Testamentu*
- 15.02** – dr hab. Rafał Kosiński prof. UwB, *Poczucie tożsamości Wiktora z Tunnuny*
- 15.03** – dr Andrzej Kompa, *Odsyłacze krzyżowe w narracji kronik bizantyńskich i ich użyteczność u ustalaniu autorstwa i redakcji dzieł (na przykładzie Teofanesa Wyznawcy i Jana Malalasa)*
- 26.04** – dr hab. Joanna Komorowska, „*Stoicy, skądinąd zaciężni mężowie, moi przyjaciele...*”: *Plutarcha (z Cheronei) polemiki przeciwko szkole Zenona i Chryzypa*
- 17.05** – dr hab. Andrzej Gillmeister prof. UZ, dr Krzysztof Mogielnicki, *Łacińskie słownictwo ofiarnicze. Prezentacja koncepcji The Lexicon of Latin Sacrificial Terms/ Lexicon Latinitatis Sacrificae*
- 21.06** – dr Aneta Kliszcz, *Tradycja antyczna a II Awangarda na przykładzie twórczości Grzegorza Timofiejewa*
- 25.10** – prof. dr hab. Stanisław Śnieżewski, *Profesor Józef Korpanty – filolog klasyczny i jego dzieło. Wspomnienia*
– prof. dr hab. Tomasz Polański, *Dziedzictwo intelektualne profesora Józefa Korpantego. Wspomnienia studenta*
- 15.11** – dr hab. Sławomir Sprawski prof. UJ, *Okoliczności powołania Ludwika Piotrowicza na katedrę historii starożytnej Uniwersytetu Jagiellońskiego*
- 13.12** – dr hab. Jerzy Ciecieląg prof. UP, *Symbolika morska na monetach Heroda Wielkiego jako dowód na morskie ambicje króla Judei?*

Komisja Neofilologiczna PAU

19.01 – prof. dr hab. Jerzy Brzozowski, *O języku „Biblii Paulistów”*. *Przekleństwo serii przekładowej*

16.03 – dr Agnieszka Kocik, *Od Balzaka do Flauberta. O postromantycznym kryzysie ambicji*

Twórczość Honoriusza Balzaka i Gustawa Flauberta w odmienny sposób przedstawia problem ambicji, zjawiska *par excellence* romantycznego, które w drugiej połowie XIX wieku znacząco się zmieniło.

Powieść lat 30. XIX wieku (balzakowska, ale nie tylko) zarysowuje nowy horyzont realizacji subiektywności: „ja”, «le Moi», karmione legendą napoleońską musi dokonać określenia (przewartościowania) swojego miejsca w historii, przede wszystkim w stosunku do postaci Cesarza, który jest traktowany jako absolutny model tego, co może Wola.

Wydarzenia krwawego „czerwca 1848” i narodziny nowoczesności wprowadzają na karty powieści pokolenie onieśmielone sukcesem poprzedników, niezdolne do czynu – „(u)suszone owoce” – tak Flaubert planował zatytułować powieść *Szkoła uczuć* z 1869, błąkające się na marginesie rewolucji. Postromantyczny (anty)bohater nie potrafi panować nad losem, modelować go, dopasować do swoich pragnień ani też uniknąć konfrontacji z zawiścią demokratyczną (*envie démocratique*), swoistym niepokojem serca, właściwym dla ustroju, który zdaje się obiecywać równe możliwości i szanse awansu społecznego.

20.04 – prof. dr hab. Monika Woźniak, *Ligia biało-czarna i w kolorze: portrety bohaterki Sienkiewicza w filmowych i telewizyjnych adaptacjach „Quo vadis”*

Quo vadis Henryka Sienkiewicza, wydane w 1895 r., odniosło międzynarodowy sukces nieporównywalny z żadnym innym polskim utworem literackim. Popularność zaowocowała licznymi adaptacjami filmowymi, z których tylko jedna powstała w Polsce.

Ukochana Winicjusza, Ligia, w teorii jedna z głównych figur powieści, jest postacią bezbarwną, pozbawioną osobowości, wcieleniem stereotypowej chrześcijańskiej dziewczycy, dzięki której bohater nawraca się na prawdziwą wiarę. Ligia jest także prawie niema, w powieści wypowiada zaledwie kilkanaście zdań. We włoskich adaptacjach z okresu filmu niemego (Enrico Guazzoniego z 1913 r. i Georga Jacoby’ego z 1924), niemota Ligii z oczywistych powodów nie była problemem. Produkcje te powieliły, a nawet spotęgowały obraz bohaterki jako bezradnej i pasywnej ofiary (męskich) prześladowań. Sytuacja zmieniła się w filmach dźwiękowych. W amerykańskiej superprodukcji z 1951 r. i we włoskim serialu telewizyjnym RAI

z 1985 r. obdarzona głosem Ligia stała się postacią bardziej wyrazistą, która ma poglądy, punkt widzenia i nie waha się ich wyrazić. Potencjał przekształcenia Ligii w pełnowymiarową postać zaprzepaścił niestety Jerzy Kawalerowicz w adaptacji z 2001 r., sprowadzając ją ponownie do przestarzałego modelu kobiety jako pięknego i pozbawionego głosu przedmiotu.

18.05 – posiedzenie panelowe poświęcone zmarłemu 3 marca 2021 prof. Jerzemu Limonowi

Prof. Marta Gibińska przedstawiła dorobek naukowy prof. Limona – prace poświęcone historii obecności teatru szekspirowskiego w Polsce, monografie dotyczące dramatu angielskiego w XVII w. i kultury Anglii wczesnych Stuartów, nowatorskie studium języka Szekspira *Szekspir bez cenzury* oraz rozległe studium kultury i obyczajów czasów Szekspira *Siedem grzechów głównych (z zarazą w tle)*. Jerzy Limon wydał pięć monografii poświęconych problemom czasu i przestrzeni w teatrze, a także teatrowi radia i telewizji. Miał też znakomite dokonania translatorskie, tłumacząc Szekspira, mniej znane sztuki angielskie doby renesansu i współczesne dramaty Toma Stopparda. Sylwetkę profesora dopełniło omówienie jego bogatej działalności literackiej.

Dr Teresa Bałuk-Ulewiczowa przedstawiła historię pojęcia siedmiu grzechów głównych w teologii chrześcijańskiej od późnego antyku po czasy szekspirowskie.

Niemal od zarania chrześcijaństwa teolodzy starali się opracować klasyfikację najcięższych grzechów, opierając się głównie na tradycji Starego Testamentu. Już w połowie II wieku Hermas w utworze *Pasterz* piętnował nadużycia jakie pojawiły się w pierwotnej gminie rzymskiej. Wśród jego następców zajmujących się rozważaniami nad grzechami znaleźli się m.in. Tertulian († ok. 220), Klemens Aleksandryjski († ok. 216) i jego uczeń Orygenes († ok. 252), Laktancjusz († ok. 325), św. Ambroży († ok. 397), Prudencjusz († ok. 415), św. Jan Chryzostom († ok. 407), Ewagriusz z Pontu († 399) i św. Jan Kasjan († 435). *Superbia* (pycha), *avaritia* (chciwość), *invidia* (zazdrość), *ira* (gniew), *luxuria* (nieczystość), *gula* (obżarstwo) i *acedia* (lenistwo) – to lista siedmiu grzechów głównych ostatecznie przyjęta przez Kościół katolicki, co zawdzięczamy papieżowi Grzegorzowi Wielkiemu (ok. 540–604). Poczet siedmiu grzechów głównych ułatwiał kaznodziejom ewangelizację szerokich rzesz wiernych, umożliwiając przy tym w wielu dziedzinach sztuki, w tym w malarstwie i widowiskach dramatycznych, wyrażenie ekspresji artystycznej. Korzystało z tego wielu twórców przez całe średniowiecze aż po czasy nowożytne, zwłaszcza Szekspir.

Prof. Piotr Oczko nawiązał do problematyki sztuki niderlandzkiej XVII w., która stanowiła istotną część rozważań prof. Limona w monografii *Bez cenzury* i w *Siedmiu grzechach głównych*. Omówił istotne cechy malarstwa

niderlandzkiego tego okresu, wiążąc je z realiami życia codziennego, z kontekstem ekonomicznym i społecznym. Wystąpieniu towarzyszyła bogata prezentacja omawianych obrazów.

W ostatnim wystąpieniu Marta Gibińska omówiła monografię *Siedem grzechów głównych*, w której profesor próbował uchwycić nurt myślowy związany z grzeszną naturą człowieka, pokazując to w literaturze i sztuce epoki. Szczególną uwagę poświęcono temu, jak Szekspir mierzy się z grzechem: prof. Limon przedstawił to w wyrazisty sposób na przykładzie *Tragedii Makbeta* z 1606 roku. Analizując sztukę, wskazał na niezmienny system etyczny, którego wyznaczników upatrywać można w etyce chrześcijańskiej. Natura staje się płaszczyzną odniesienia dla wszystkich działań postaci uwikłanych w akcję tragedii, a szczególnie dla dwójga protagonistów, którzy dokonawszy mordu, daremnie starają się zaprzeczyć prawom Natury, a więc w pewnym sensie prawom boskim. Morderstwo staje się nie tylko gwałtem zadany naturze, lecz także samookaleczeniem mordercy, który zabijając, zabija własne człowieczeństwo. Wszystko to w kontekście grzechu pożądania korony, władzy, zaspokojenia ambicji, a także pychy i zawiści. Tragedia Makbeta jest tragedią człowieka, który popełniwszy zbrodnię, walczy do ostatka, by nadać życiu sens przez odrzucenie systemu wartości, w którym życie traci sens. Pełne uświadomienie sobie, tuż przed śmiercią, beznadziejności własnych poczynań i zmagania z siłami, które decydują o losach tego świata, czyni z Makbeta postać tragiczną.

8.06 – dr hab. Joanna Porawska, *Witold Truszkowski (1912–1994): sylwetka zapomnianego filologa*

Witold Truszkowski (1912–1994), długoletni pracownik Instytutu Filologii Romańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, był uczonym o wielostronnym wykształceniu i szerokich horyzontach badawczych – filologia klasyczna i romańska, językoznawstwo ogólne, etnografia i socjologia. Był zwolennikiem badań interdyscyplinarnych, w których metody lingwistyczne łączą się z osiągnięciami historyków, socjologów i etnografów. Największym dziełem Truszkowskiego jest niewydany drukiem *Słownik gwary wiejskiej Drąguś*. Jego maszynopis, liczący około 650 stron, znajduje się w Archiwum Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. Zebrany przez siebie materiał językowy ze wsi w rumuńskim Siedmiogrodzie zestawiał z materiałem z polskiej wsi Ochotnica Dolna. Opracował *Studia socjolingwistyczne z dialektologii rumuńskiej. Na materiale wsi Drąguś w Siedmiogrodzie rumuńskim w konfrontacji z polską gwarą wsi Ochotnica Dolna w Gorcach* (Kraków 1992). Wielką zasługą badacza jest łączenie podejścia socjolingwistycznego i etnolingwistycznego z dialektologią. W ten sposób zainicjował nową subdyscyplinę – dialektologię porównawczą.

16.11 – dr Grzegorz Duliński, *Kultura polska jako źródło inspiracji twórczej w poezji quebeckiej XIX i XX wieku. Od François'a Xaviera Garneau do Rogera Briena*

Polacy i Franko-Kanadyjczycy, geograficznie oddzieleni oceanem, historycznie i kulturowo mieli niegdyś, z zachowaniem wszelkich proporcji, wiele cech wspólnych – utratę państwowości w XVIII wieku i nieudane zrywy niepodległościowe w wieku następnym, uporczywą walkę o zachowanie języka i tożsamości narodowej, katolicyzm i bogatą architekturę sakralną. Analogie te, historyczne i nie tylko, postrzegano w XIX i XX wieku nad rzeką Św. Wawrzyńca przez pryzmat dzieł literackich, głównie wierszy. Te z kolei inspirowane były kontaktami z Polakami poza Kanadą. Spotkania owe stały się niejednokrotnie dla quebeckich twórców źródłem inspiracji twórczej. Ukazanie tych nawiązań do naszej kultury w poezji quebeckiej sprzed spokojnej rewolucji lat 60. XX wieku, mało dziś znanych polskiemu czytelnikowi, jest kwestią, nad którą warto się pochylić. Analizowane z perspektywy historyczno-literackiej motywy polskie czerpią między innymi z różnych komponentów kultury: historii nawiązań do naszej kultury w poezji quebeckiej sprzed spokojnej rewolucji – François Xavier Garneau i jego wiersze na temat historii i walki Polaków o wolność, muzyki – liczne utwory Émilego Nelligana inspirowane muzyką Chopina i Paderewskiego, a także z religii i literatury – dwudziestowieczny, dialogowany epos Rogera Briena, w którym szczególnie miejsce zajmuje postać Adama Mickiewicza.

7.12 – dr Aleksandra Kamińska, *Pulapka logocentryzmu: próby przekraczania szowinizmu gatunkowego we współczesnym dramacie brytyjskim*

Wobec wyzwań antropocenu dialog międzygatunkowy zyskuje na znaczeniu, a badania w obrębie humanistyki coraz częściej dotyczą języków zwierząt pozaludzkich i sposobów ich przedstawiania w tekstach kultury. Milinda Banerjee i Jelle J. P. Wouters (2022) koncentrują się na zwierzętach podporządkowanych innym, podkreślając związki między globalnym kapitalizmem a „odmawianiem zwierzętom głosu przez człowieka”. W teatrze zauważalne są dążenia do przekraczania szowinizmu gatunkowego (Una Chaudhuri 2012), co stawia szczególne wyzwania przed dramatem jako medium nieodłącznie związanym z antropocentryczną materią ludzkiego języka. Dramatopisarze muszą stawić czoło potencjalnej przemocy wpisanej w akt językowej reprezentacji, szukać nowych sposobów przedstawiania zwierząt pozaludzkich i relacji międzygatunkowych. Jest to wyzwanie o tyle istotne, że konkretne sposoby używania języka mogą kreować, podtrzymywać i szerzyć szowinizm gatunkowy (Eva Meijer 2018, 2019). Ciekawą i wartą omówienia w tym kontekście próbą szukania nowych

rozwiązań dramatycznych jest krótka sztuka Timberlake Wertebaker *Being Human* (2020), w której dramatopisarka problematyzuje możliwość wzajemnego zrozumienia zwierząt ludzkich i pozaludzkich za pośrednictwem tekstu dramatycznego, kreując sytuację, w której pszczoła próbuje odegrać człowieka.

Komisja Kultury Słowian PAU

28.01 – dr Rafał Majerek, *Historyczne traumy i aktualne wyzwania. O wybranych aspektach problematyki tożsamości we współczesnym dramacie i teatrze słowackim*

Referat poświęcony został kluczowym kontekstom i etapom rozwoju dramatu i teatru słowackiego po 1989 roku – udziałowi środowisk teatralnych w wydarzeniach aksamitnej rewolucji, marginalizacji twórczości dramatycznej i teatralnej w latach 90. ubiegłego wieku, nowej dynamice rozwojowej od początku XXI wieku, a także relacjom tych sfer działalności artystycznej ze zmieniającym się modelem kultury. Autor referatu, nawiązując do dotychczasowych badań, proponuje, by rozumieć przełom polityczny 1989 roku jako doświadczenie traumatyczne prowadzące do dezorganizacji i destabilizacji wcześniejszego porządku i punktów odniesienia, wymagające strategii i działań przezwyciężających kryzys związany z traumą. Efekty tych działań – reinterpretacje przeszłości (m.in. refleksja nad miejscem i funkcją w nowej rzeczywistości kanonicznych elementów kultury narodowej, powroty do traumatycznych wydarzeń historycznych związanych przede wszystkim z Holokaustem i totalitaryzmem komunistycznym), wypracowanie nowych sposobów rozumienia wspólnoty i jej tożsamości, otwarcie na różnorodność, większa wrażliwość (m.in. na kwestie reprezentacji grup dotychczas marginalizowanych) – wiążą się z procesem posttraumatycznego wzrostu, który współtworzą i odzwierciedlają teksty kultury, w tym dzieła dramatyczne i teatralne.

18.03 – dr hab. Małgorzata Abassy prof. UJ, *Wymiary przyjaźni. Tradycja i ewolucja uniwersyteckiego etosu (Uniwersytet Jagielloński)*

Przyjaźń jako część składowa uniwersyteckiego etosu nie była dotychczas przedmiotem pogłębionej refleksji w świetle rozważań nad reformami i szeroko rozumianą transformacją systemu edukacji. Nie ulega jednak wątpliwości, iż przestrzeń aksjologiczna i wynikające z wartości typy relacji między członkami społeczności akademickiej warunkują i pionowe, i poziome struktury uniwersyteckiego porządku. Semantyka pojęcia przyjaźni wyłania się z namysłu nad tym, w jaki sposób postrzegają zadania uniwersytetu

wykładowcy i studenci, czego poszukują, z wykorzystaniem jakich narzędzi odbywa się realizacja zadania całościowego rozwoju istoty ludzkiej i wywierania wpływu na otoczenie uniwersytetu.

W referacie postawiono pytania o semantykę przyjaźni i różnorodnie przejawy jej realizacji jako wartości niewymienionej w oficjalnych dokumentach, ale obecnej w tekstach zastanych – przemówieniach publicznych przedstawicieli nauki.

29.04 – bp dr hab. Michał Janocha prof. UW, *Odrodzenie sztuki sakralnej na Ukrainie*

Referat, poświęcony fenomenowi odrodzenia sztuki sakralnej na Ukrainie po odzyskaniu niepodległości w 1991 roku, poprzedzała skrótowa prezentacja bizantyńsko-ruskiej sztuki Rusi Kijowskiej na ziemiach ukraińskich, sztuki barokowej Rusi Koronnej i sztuki ukraińskiej w Galicji. Rozwój sztuki sakralnej brutalnie przerwały rewolucja bolszewicka i okupacja sowiecka. Po I wojnie światowej sakralna sztuka ukraińska mogła rozwijać się jedynie na emigracji, głównie w Kanadzie i USA, a także w okresie 20-lecia międzywojennego w II Rzeczypospolitej. Eksplozję twórczości sakralnej po upadku ZSSR, szczególnie w budownictwie cerkwi i malarstwie ikonowym, przerwała rosyjska agresja w 2022 roku.

W referacie omówiono różne nurty architektury sakralnej i malarstwa ikonowego, począwszy od tradycjonalistycznego powrotu do źródeł staroruskich lub barokowych, po tendencje awangardowe i postawangardowe oraz ich związek z przynależnością wyznaniową – prawosławni/grekokatolicy/rzymokatolicy. Na koniec zaprezentowano obiekty sakralne zniszczone przez Rosjan po agresji w 2022 roku.

20.05 – dr hab. Dorota Kulczycka prof. UZ, *Jan Paweł II i wartości katolickie a Rosja – na podstawie filmów dokumentalnych Tamary Elżbiety Jakżyny*

Prelegentka wygłosiła referat o unikatowych w kulturze rosyjskiej filmach o Janie Pawle II, których twórczynią była Tamara Jakżyna, dziennikarka o polskich korzeniach. Zamysłem reżyserki było przybliżenie rosyjskim odbiorcom sylwetki „polskiego papieża” i odsłonięcie wartości, które głosił i którymi żył. Walorem dokumentów są pełne uznania wypowiedzi mieszkających w Rosji przedstawicieli różnych religii i wyznań: prawosławnego, żydowskiego, muzułmańskiego na temat pontyfikatu. Jakżyna pokazuje mosty, jakie łączyły Rosję i Rosjan z Watykanem, pozwala różnym autorytetom wypowiedzieć się na temat, dlaczego Jan Paweł II nie mógł przyjechać do Rosji, zwraca uwagę na personalistyczne i pokojowe akcenty w nauczaniu Wielkiego Polaka.

24.06 – dr Anna Cholewa-Purgał, *Afirmacja prawosławia w anglosferze. Wokół myśli ojca Serafina Rose'a i Richarda Swinburne'a*

W obliczu wewnętrznego rozłamu prawosławia związanego z wojną w Ukrainie, w referacie podjęto próbę ukazania dwóch wybitnych postaci kultury anglosaskiej – konwertytów, których myśl i twórczość stanowią apologię prawosławia, płynącą paradoksalnie z ponowoczesnego Zachodu. Są to ojciec Serafin Rose (1934–1982), amerykański hieromnich – asceta i odnowiciel tradycji wczesnomonastycznej w Ameryce Północnej, i Richard Swinburne, urodzony także w 1934 r. brytyjski profesor Uniwersytetu w Oksfordzie, jeden z najwybitniejszych współczesnych filozofów chrześcijańskich, dowodzący logiki teizmu z wykorzystaniem metodologii tomizmu i nauk ścisłych. Obaj myśliciele, pochodzący z protestanckiego kręgu tradycji zanegowanej przez nurt neonihilizmu, wnoszą, niezależnie od siebie, cenny wkład do globalnego dyskursu prawosławia, odzwierciedlający jego żywotność w krajach anglojęzycznych i wzbogacony o perspektywę zachodnią.

28.10 – dr Aleksandra Hudymač, *Tulacz, potomek tulaczy. Nomadyzm w dzienniku podróży Martina Kukučina Prechádzka po Patagonii (Spacer po Patagonii)*

Autorka podjęła w swoim wystąpieniu próbę odpowiedzi na pytanie, czy kategoria nomadyzmu może okazać się przydatna w odniesieniu do biografii słowackiego pisarza, uwidocznionej zwłaszcza w dzienniku podróży *Spacer po Patagonii*. Zapiski te stanowią novum na tle innych relacji z podróży Kukučina, często silnie zbeletryzowanych. *Spacer...* charakteryzuje dokumentalna wręcz drobiazgowość, a przestrzeń Patagonii jest nieustannie konfrontowana z przestrzenią rodzimej Orawy, której mapę autor przywołuje z pamięci. W ten sposób w dzienniku zderzają się przestrzeń inności i swojskości.

25.11 – prof. dr hab. Maciej Czerwiński, *Mapa i krajobraz. Wartościowanie przestrzeni w twórczości Antuna Gustava Matoša (miejsce Dalmacji w geografii wyobrażonej narodu)*

Literatura odgrywa istotną rolę w kształtowaniu mapy wyobrażonej narodu. W wystąpieniu podjęto próbę omówienia twórczości pisarza chorwackiej moderny, Antuna Gustava Matoša, w kontekście jej roli w przetwarzaniu krajobrazu chorwackiego i tworzeniu wyobrażonej mapy Chorwacji. Badania dotyczą dwóch zagadnień: korelacji wyobraźni przestrzennej z projektami ideologicznymi – chorwackiej vs. jugosłowiańskiej idei narodowej, a także sposobów semiotyzacji krajobrazu jako formy przezwyciężenia regionalizmu kulturowego.

16.12 – dr hab. Jacek H. Kołodziej prof. UJ, *Kanon wartości kulturowych Słowian w językoznawczych badaniach obrazu świata*

Przyjmując założenie, że Słowiańszczyzna nadal w jakimś sensie stanowi wspólnotę kulturową (odwołującą się do pamięci o pierwotnej wspólnotowości wraz z próbami jej rekonstrukcji oraz do wielorakich czynników łączących i dzielących Słowian w ostatnich wiekach), autor referatu przywołuje prace etnolingwistów rekonstruujących system wartości Słowian na podstawie językowego obrazu świata (analizy porównawcze prowadzone od 2001 roku przez twórców konwersatorium EUROJOS, przez naukowców z Instytutu Filologii Polskiej UMCS, Instytutu Slawistyki PAN w Warszawie i Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej z Opola, a także ich międzynarodowych współpracowników). Zwieńczeniem prac i bogatym zbiorem danych empirycznych jest *Leksykon aksjologiczny Słowian* pod red. Jerzego Bartmińskiego i in. Przede wszystkim na jego podstawie, omawiając koncepty kulturowe *domu* i *Europy*, autor przedstawia specyficzne dla kultur słowiańskich znaczenia tych pojęć. Podobnie jak w przypadku innych kluczowych wartości kultury: *godności* i *honoru*, *wolności*, *pracy*, *równości*, *narodu*, *rodziny*, *Boga*, *zdrowia* itd., bogactwo ich znaczeń i odniesień, i niedający się niczym zastąpić lokalny koloryt – często w opozycji do języków niesłowiańskich – jest ważną przesłanką w dyskusji na temat tożsamości wspólnoty Słowian.

Komisja Historii Sztuki PAU

13.01 – dr hab. Tomasz Węclawowicz, *Jak widzą nas z daleka. Badania Paula Crossleya i Erica Ferniego nad średniowieczną architekturą Małopolski*

10.02 – dr Joanna Wolańska, *Jeszcze raz o tzw. kaplicy Sobieskiego na Kahlenbergu*

10.03 – prof. dr hab. Marcin Fabiański, *Geneza formalna pomnika Ludwika Mikołaja Szydłowieckiego. Z badań nad rzeźbą nagrobną Bartolomea Berrecciego*

21.04 – prof. dr hab. Wojciech Bałus, *Miejsce szkoły wiedeńskiej w polskiej historiografii artystycznej okresu międzywojennego*

12.05 – dr hab. Józef Grabski, *Jacopo Tintoretto versus Scarpagnino. Środki artystyczne wiążące malarstwo z architekturą w „Sala d’Albergo” Scuola di San Rocco w Wenecji*

9.06 – dr Agata Dworzak, *Geografia „lwowskiej rzeźby rokokowej” w świetle najnowszego stanu badań*

13.10 – dr Dorota Jędruch, *Teoria architektury Fernanda Pouillona (1912–1986) wyrażona w jego powieści „Okrutne kamienie”*

- 10.11** – dr Mateusz Grzęda, *Portret w epoce ostatnich Jagiellonów*
8.12 – mgr Krzysztof J. Czyżewski, prof. dr hab. Marek Walczak, *Jacob Mertens z Antwerpii i jego działalność malarska w Krakowie (ok. 1589–1609)*

Komisja Etyki Komunikacji PAU

- 20.01** – prof. dr hab. Mirosław Karwat, *Właściwości myślenia ideologicznego*
28.04 – ks. prof. dr hab. Michał Drożdż, *Etyczne konteksty prawdy jako wartości poznawczej*
19.09 – prof. dr hab. Andrzej Bogusławski, *Kłamstwo w kręgu metajęzykowych prawd koniecznych*

WYDZIAŁ II HISTORYCZNO-FILOZOFICZNY

Komisja Środkowoeuropejska PAU

- 18.01** – prof. dr hab. Jakub Polit, *Pojednanie polsko-niemieckie i „pojednanie” chińsko-japońskie – porównanie*
15.02 – dr Marcela Gruszczyk, *Emanacja idei jedności słowiańskiej w Europie w latach 40. XX wieku*
15.03 – dr Katarzyna Niemczyk, *Obraz gospodarów moldawskich źródłach im współczesnych*
19.04 – dr hab. Krzysztof Nowak prof. UŚ, *Rumuński październik, czyli przełomy i przemiany w Rumunii w I połowy lat 60. XX wieku (z okien ambasady PRL)*
17.05 – dr Sławomir Lucjan Szczesio, *Dyplomacja amerykańska wobec konfliktów jugosłowiańskich w 1992 r.*
21.06 – prof. dr hab. Ilona Czamańska, dr hab. Jędrzej Paszkiewicz prof. UAM, dr hab. Wojciech Sajkowski prof. UAM, *Włosi – główne problemy badawcze*
15.11 – dr hab. Stanisław Pijaj prof. UJ, *Dziewiętnastowieczny Wiedeń jako centrum życia kulturalnego Słowian (bale i „besedy” słowiańskie)*
20.12 – prof. Jiří Friedl, *Do domu i na wolność. Rola Czechosłowacji w migracjach polskiej ludności 1945–1948*

Komisja Wschodnioeuropejska PAU

- 24.01** – dr Kamil Ruszała, *Rusini (Ukraińcy) na uchodźstwie podczas I wojny światowej w monarchii naddunajskiej*

Wykład poświęcono zapomnianym doświadczeniom setek tysięcy cywilów z obszaru Galicji, którzy wskutek działań wojennych zmuszeni byli opuścić miejsce zamieszkania i ewakuowano ich w głąb imperium Habsburgów. Skupiono się przede wszystkim na ludności etnosu rusińskiego z Galicji, w rozumieniu kategorii administracyjnej poddanych austriackich: niem. *Ruthenen*.

Poruszono problemy związane z lokacją uchodźców w specjalnie przygotowanych obozach albo poza nimi, blisko ludności miejscowej. Przedstawiono też wątki dotyczące relacji między uchodźcami a miejscowymi, powrotów do Galicji i repatriacji uchodźców w latach 1915–1918.

28.02 – dr hab. Henryk Głębocki, *Kwestia polska w strategiach Imperium Rosyjskiego wobec zachodnich peryferii – od Mikołaja I do Mikołaja II*

System polityczny, społeczny i ideologiczny Imperium Rosyjskiego, oparty na carskiej autokracji, po wcieleniu ziem I Rzeczypospolitej zderzył się z jej republikańskim dziedzictwem. Przednowoczesna Rosja nie była w stanie zunifikować nowych poddanych.

Represje po kolejnych powstaniach, zwłaszcza po 1831 roku, zaowocowały eksperymentowaniem, szczególnie na Kresach, z nowoczesnymi metodami rusyfikacji, w tym eksterminacją większej niż w Rosji liczby szlachty. Zderzenie z polskim patriotyzmem doprowadziło do stworzenia na polecenie cara pierwszej nowoczesnej ideologii nacjonalizmu państwowego – tzw. oficjalnej narodowości.

Wybuch powstania styczniowego i próba pozyskania ludności chłopskiej w Kongresówce i na tzw. ziemiach zabranych były jedynie częścią szerokiego eksperymentu przebudowy stosunków społecznych, ekonomicznych i etnicznych na zachodnich peryferiach. Część zwolenników rosyjskiego nacjonalizmu chciała tym programem objąć także inne prowincje. Jednak dopiero kolejny władca Aleksander III, wychowany w duchu nacjonalizmu, podjął od początku lat 80. XIX wieku całościową politykę rusyfikacji także lojalnych dotąd prowincji. Zderzenie z siłą polskiej tożsamości w XIX wieku wytworzyło ideologię nowoczesnego imperiocentrycznego nacjonalizmu rosyjskiego. Wiele jego pojęć, mitów i argumentów, uzasadniających prawa do panowania nad ziemiami wschodnimi I RP, wykorzystano w ostatnich latach do ideologicznego i propagandowego uzasadniania imperialnej agresji współczesnej Rosji na Ukrainie i jej praw do panowania nad Europą Wschodnią.

30.05 – prof. dr hab. Stanisław Wiech, *Bić po kieszeniach. Finansowy terror w guberniach litewsko-białoruskich w pierwszym dziesięcioleciu po upadku powstania styczniowego (1864–1874)*

W polityce depolonizacji tzw. ziem zabranych jednym z najważniejszych kierunków, wytyczonych w trakcie tłumienia powstania styczniowego i pogłębianych po jego upadku, był terror finansowy. Wpisywał się on w system terroru państwowego, jaki za sprawą wileńskiego generała Michała Murawjowa „Wieszatiela” stosowano wobec polskich mieszkańców guberni litewsko-białoruskich. Politykę „bicia po kieszeniach” rozpoczęły wprowadzone w 1863 roku i utrzymane przez wiele dziesięcioleci kontrybucje, podatki i kary finansowe obciążające wyłącznie Polaków. Należały do nich m.in. ściągany do 1897 roku „dziesięcioprocentowy podatek od dochodów” (w rzeczywistości w latach 60. XIX wieku wynosił on około 21,5% dochodu), uzupełniający (усиленный) podatek 10%, podatek 10-rublowy nakładany na jednodworców, podatek 1% od wartości nieruchomości w miastach, podatek na zakup koni, podatek na wycinki lasów, 20-, 25- i 40-procentowy podatek od uposażenia duchowieństwa itd., a ponadto konfiskaty majątków, przymusowa sprzedaż majątków sekwestrowanych, kary za używanie języka polskiego w miejscach publicznych czy noszenie strojów narodowych itp. Zwieńczeniem polityki ekonomicznej walki z Polakami były tzw. prawa grudniowe (10/22 XII 1865), zakazujące Polakom nabywania nieruchomości na ziemiach zabranych.

28.06 – spotkanie z prof. Paulem Robertem Magocsim, autorem monografii *Pod osłoną gór. Dzieje Rusi Karpackiej i Karpatorusinów*, prowadzący: dr hab. Andrzej A. Zięba i dr hab. Helena Duć-Fajfer prof. UJ. Posiedzenie miało charakter otwarty i zgromadziło wielu uczestników spoza Komisji. Otworzył je prof. Jan Ostrowski, prezes PAU. Monografia *Pod osłoną gór. Dzieje Rusi Karpackiej i Karpatorusinów* jest zrewidowaną wersją książki *The Shaping of National Identity* z 1978 roku. Synteza dziejów Rusi Karpackiej obejmuje czasy od prehistorycznych po postkomunistyczne. Dotyczy również karpatorusińskich diaspor niemal na całym globie, a także innych narodowości Rusi – Węgrów, Żydów, Niemców, Rumunów, Słowaków, Romów, Rosjan, Czechów.

Podczas spotkania prof. Magocsi mówił o relacji między pochodzeniem historyka a kierunkami jego zainteresowań naukowych, deklarując przekonanie o konieczności zachowania obiektywizmu w badaniach naukowych. Scharakteryzował też genezę książki. Odnosząc się do jej treści, mówił m.in. o roli języka w kształtowaniu tożsamości Rusinów Karpackich, ich współuczestnictwie w dziedziczeniu kultury Rusi Kijowskiej i skomplikowanych relacjach politycznych w regionie, który zamieszkiwali. Rusini Karpaccy nie mieli własnego państwa, ale mieli wielu państwowych patronów w przeszłości i współcześnie: Węgry, Polskę, Czechosłowację, Jugosławię,

Słowację, Ukrainę. Jako bezpieczeństwa ruch narodotwórczy weszli w szczególną fazę historii w zjednoczonym politycznie kontynencie europejskim. Po wypowiedziach gościa odbyła się ożywiona dyskusja.

Komisja Prawnicza PAU

7.03 – mgr Kacper Górniak, *Recepcja trustu w prawie kontynentalnym*

11.04 – dr hab. Iwona Karasek-Wojciechowicz, *Mechanizm i przesłanki zastąpienia postanowienia niedozwolonego normą dyspozytywną*

Analiza tytułowego zagadnienia została przedstawiona na tle orzecznictwa SN i TSUE w sprawie kredytów frankowych, z uwzględnieniem w szczególności wyroku TSUE *Jelzalogbank* z 2 września 2021 r., C 932/19.

13.06 – dr hab. Marlena Pecyna prof. UJ, prof. dr hab. Józef Dulak, *Odpowiedzialność za stosowanie produktu leczniczego terapii zaawansowanej – wyjątku szpitalnego w ramach tzw. terapii eksperymentalnej z wykorzystaniem komórek macierzystych*

Wystąpienie miało charakter interdyscyplinarny. Pierwsza część skoncentrowana była na zagadnieniach biotechnologicznych związanych z komórkami macierzystymi i wskazaniu zagrożeń, które wynikają z praktyki stosowania terapii o niepotwierdzonej skuteczności z wykorzystaniem komórek określanych jako „macierzyste”. Komórki macierzyste są stosowane z powodzeniem w terapii chorób krwi, uszkodzeniach nabłonka rogówki w oku i przy oparzeniach skóry. Prowadzi się także liczne badania, w tym próby kliniczne, nad wykorzystaniem różnych, odpowiednio dopasowanych, komórek do regeneracji uszkodzonych narządów. Wśród niespecjalistów powszechne jest jednak przekonanie o wyjątkowych właściwościach rozmaitych komórek nazywanych macierzystymi, które mają uzasadniać ich zastosowanie do terapii różnych chorób. Podziela je także niestety wielu naukowców i lekarzy nieświadomych złożoności tematyki komórek macierzystych.

Terapie z wykorzystaniem tzw. komórek macierzystych opierają się na nadużyciu regulacji dotyczącej pojęcia i stosowania produktu leczniczego terapii zaawansowanej – wyjątku szpitalnego i chaosu regulacyjnego związanego z niezgodnością prawa polskiego z prawem unijnym. W wystąpieniu omówiono odpowiedzialność za te nadużycia.

Komisja Historii i Kultury Żydów PAU

12.01 – prof. dr. hab. Sławomir Jacek Żurek, *Literacka komparatystyka pamięci*

Tytuł monografii *Odpamiętywanie polsko-żydowskie* można uznać za określenie całego procesu dokonującego się od ponad trzydziestu lat (od roku 1989) w badaniach historycznych, kulturoznawczych i literaturoznawczych obejmujących wkład polskich Żydów w rozwój kultury polskiej, ich uczestnictwo w życiu społecznym i relacje między nimi a pozostałymi Polakami. Podjęcie takiej eksploracji poprzedzała cisza, która po rozpętanej przez hitlerowców eksterminacji Żydów zapadła wokół ich wielowiekowej obecności w Rzeczypospolitej. Prowadzone w latach 1945–1989 oglądy naukowe – odnoszące się i do obecności, i do unicestwienia świata żydowskiego w czasie Holokaustu – miały ograniczony zakres. Władze komunistyczne nie widziały potrzeby ani przywoływania dziejowego istnienia polskich obywateli żydowskiego pochodzenia, ani pochylenia się nad ich „zniknięciem” podczas wojny. Taka polityka sprawiła, że dla większości Polaków świat żydowski sprzed drugiej wojny światowej i Zagłady stały się zaledwie artefaktami powstałymi na podstawie przebiegających w kulturze procesów postpamięciowych.

Na książkę składają się cztery działy. Pierwszy – *Między Arią a Golusem. O literaturze polskiej, żydowskiej i polsko-żydowskiej*, zawiera rozdziały poświęcone tytułowemu obszarowi do roku 1939, choć nie tylko. Dział drugi – *Cztery strony czasu. Wędrówki pisarskie Arnolda Śluckiego* – w całości mówi o niezwykłym autorze przed- i powojennym, który wprawdzie doczekał się monografii, a odczytania jego utworów pojawiły się w wielu artykułach naukowych, jednak obecne w jego spuściźnie nasycenie wysoko zmetaforyzowanym językiem, pełnym symboli i zagadek metafizycznych, daje możliwość wciąż nowych interpretacji. W trzecim – *Dwie ziemie i dwa nieba. Literackie obrazy polsko-izraelskie*, podmiotem są polscy pisarze w Izraelu, przedwojenni emigranci znęcani do Palestyny ideologią syjonistyczną i żydowscy żołnierze z armii Andersa, także i przemieszczający się z nią cywile, decydujący się na pozostanie na tej ziemi, by włączyć się w budowę państwa żydowskiego oraz ocaleni z Zagłady, przybywający tam w kolejnych *alijach*. Monografię zamyka dział *W tekstowym świecie Zagłady. O najnowszej literaturze polskiej*. Zgłębiane tam piśmiennictwo jest poddane nowej kategoryzacji – rekonstrukcji, subwersji, transfiguracjom. Polscy autorzy drugiego i trzeciego pokolenia post-Szoah dążą do tego, by gorzka prawda o tym traumatycznym doświadczeniu dotarła do kolejnych generacji odbiorców, uświadamiając im, że – czy tego chcą, czy nie – jest ono częścią ich tożsamości kulturowej i od lat wpisuje się w codzienność.

9.03 – dr Alicja Maślak-Maciejewska, *Kazania dla żydowskiej młodzieży szkolnej w XIX-wiecznej Galicji*

W ostatniej ćwierci XIX wieku w Galicji, wraz z szerszym wejściem do szkół ludowych i średnich edukacji religijnej dla Żydów, zaczęto organizować dla żydowskich uczniów kazania, które miały być integralnym uzupełnieniem szkolnych lekcji religii. Odbywały się one w budynku szkolnym lub w lokalnej synagodze, organizowano je dla uczniów jednej placówki lub zbiorczo dla kilku. Wygłaszali je nauczyciele religii, nieposiadający w zasadzie wykształcenia i przygotowania w zakresie homiletyki, a także doświadczeni rabini i kaznodzieje (S. W. Guttman we Lwowie, Ozjasz Thon w Krakowie). W wystąpieniu omówiono okoliczności wprowadzenia kazań dla żydowskiej młodzieży szkolnej, a także scharakteryzowano ten gatunek homiletyczny, uwzględniając m.in. wzorce, z jakich czerpały, typowe treści i nauki, jakie w nich przekazywano.

W prezentacji odwołano się do wyboru ponad 80 kazań dla żydowskiej młodzieży szkolnej, który ukazał się w Wydawnictwach Uniwersytetu Warszawskiego w 2021 roku (*Kazania dla młodzieży żydowskiej w Galicji*, oprac. Alicja Maślak-Maciejewska, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2021).

13.04 – dr hab. Leszek Hońdo, *Nazistowskie badania antropologiczne nad Żydami. Tarnów 1942*

Pod koniec marca i na początku kwietnia 1942 roku Institut für Deutsche Ostarbeit przeprowadził w Tarnowie badania antropologiczne mieszkających tam Żydów. Objęły one 565 osób – dodatkowo 13 przedstawicieli inteligencji i żebraków dla porównania wyników, których potraktowano jako bezmiennym numery potrzebne do uzasadnienia ideologicznych teorii. Chciano udowodnić, że Żydzi odróżniają się i fizycznie, i duchowo od Niemców, a także potwierdzić powszechnie formułowany wniosek, iż rozwiązanie „kwestii żydowskiej” będzie możliwe jedynie przez oddzielenie ich od reszty społeczeństwa. Bez czekania na wyniki, które nigdy nie zostały opracowane – poza wstępными opisami, 10 czerwca 1942 roku naziści rozpoczęli w Tarnowie eksterminację Żydów.

Badania, których częściowe wyniki przedstawiono podczas wystąpienia, są finansowane przez Narodowe Centrum Nauki, konkurs Sonata 14, 2018/31/D/HS3/03604.

11.05 – dr Piotr Słodkowski, *Prace z Zagłady i (po)wojenna tożsamość artysty. Henryk Streng/Marek Włodarski a historia sztuki*

Wystąpienie było prezentacją fragmentu badań zawartych w książce *Modernizm żydowsko-polski* (2019). Skupiono się w nim na losach wojennych

polsko-żydowskiego artysty Henryka Strenga/Marka Włodarskiego (1898–1960), które umieszczono w kontekście kolektywnych doświadczeń Ocalałych i problemu tożsamości czasu Zagłady. Następnie przywołano prace malarza z lat 1939–1945, które posłużyły do otwarcia refleksji nad historią sztuki w relacji do wojny. Prace te obnażają nieadekwatność tradycyjnych badań wobec artefaktów tworzonych w sytuacji wydarzeń granicznych. Zarazem niosą jednak potencjał re-profesjonalizacji dyscypliny przez niewykluczające się strategiczne zamknięcie i otwarcie. Zamknięcie, czyli wykorzystanie specjalistycznej kompetencji i poważne potraktowanie obiektów w analizie konserwatorskiej, przy jednoczesnym otwarciu, czyli założeniu, że najważniejszy wymiar prac wojennych odsłaniają inspiracje teoretyczne spoza historii sztuki *sensu stricto*.

Przyjmując narzuconą przez wojnę perspektywę, międzywojenne prace Strenga/Włodarskiego re-figuruję teraz nie jako dzieła sztuki, lecz artefakty, które w fizycznym geście wymazywania starych podpisów i rezygnowania ich nowym nazwiskiem są namacalnym świadectwem zmiany tożsamości. W tym przeniesieniu akcentów to ona staje się głównym przedmiotem mojego zainteresowania. Rekonstruując ją na podstawie bogatych relacji świadków historii, przede wszystkim Ewy Włodarskiej i Stefana Gierowskiego, zwracam uwagę na egzystencjalne współlistnienie nieortodoksyjnego Żyda, Henia, którego przyjaciele nadal tak pamiętali, i Marka Włodarskiego, przechrzyty, jedynej tożsamości, o której wiedziała córka malarza. Relacje i inne dokumenty zaświadczaające synchroniczność obu postaci pozwalają opisać ją jako tożsamość o nierównej tymczasowości.

8.06 – dr Aleksandra Oniszczyk, *Polityka sprzeczności: Księstwo Warszawskie wobec Żydów*

Księstwo Warszawskie służyć może jako modelowy przykład państwa z pogranicza świata feudalnego i nowoczesnego. Choć jego władze pod względem ideologicznym deklarowały przynależność do porządku napoleońskiego, przyzwyczajenia i nawyki wyniesione z Rzeczypospolitej rzutowały na sposób uprawiania polityki. Jednym z najbardziej czytelnych tego przykładów są debaty i działania dotyczące ludności żydowskiej. Sprzeczności, które charakteryzowały tę politykę, dowodzą, jak wielkie znaczenie w implementacji prawa odgrywają poglądy decydentów. Dawne uprzedzenia wobec Żydów, ubrane w świeżo ukształtowane i właściwsze dla danej epoki uzasadnienia, zyskiwały w Księstwie Warszawskim nowe oblicze. Wystąpienie, wykorzystujące wieloletnią kwerendę w źródłach lokalnych i centralnym, przywołało zaskakujące przykłady niekonsekwencji i prób lawirowania między wymaganiami narzuconymi z zewnątrz i indywidualnymi przekonaniem o tym, co jest słuszne i sprawiedliwe.

12.10 – prof. dr hab. Łukasz Tomasz Sroka, *Założenia i cele naukowe projektu: Seria Wydawnicza im. Marcela Goldmana „Miasta i Regiony Izraela”, tom 1: „Tel Awiw. Nowoczesne miasto starożytnego narodu”*

Wystąpienie poświęcono przygotowanej do druku książce *Tel Awiw. Nowoczesne miasto starożytnego narodu*, z przedmową burmistrza Tel Awiwu Rona Huldai’ego (<https://austeria.pl/produkt/tel-awiw-nowoczesne-miasto-starozytnego-narodu/>), a także założeniom i celom naukowym Serii Wydawniczej im. Marcela Goldmana „Miasta i Regiony Izraela”.

Kolejne tomy, wyjąwszy otwierający serię Tel Awiw, powinny dotyczyć najmniej dotąd przebadanych i opisanych miast Izraela, które mają interesującą historię. Wyjątkiem będzie jeszcze Hajfa, główne miasto portowe Izraela, ważny ośrodek nauki i gospodarki. Jako kolejne wytypowane zostały miasta najstarsze: Akka, Nazaret, Tyberiada i Safed. Barwną historię mają miasta i wsie założone przez pionierów, którzy przybyli do Izraela pod koniec XIX wieku, m.in. Riszon le-Cijon, Zichron Jaakow, Rechowot, Hadera i Petach Tikwa.

W połowie XX wieku dynamicznie zaczęła rozwijać się Beer Szewa, wcześniej będąca niewielką osadą. Uważana jest za stolicę pustyni Negew. Odrębną grupę tworzą miasta rozwojowe, nazywane w języku hebrajskim *ajat pituach* (ang. *development towns*), wyrosłe z wykorzystaniem terenu obozów (hebr. *maabarot*) dla *olim chadaszim*, czyli nowo przybyłych imigrantów. Za pierwsze miasto tego typu uznaje się Bet Szemesz. Inne to m.in. Or Jehuda, Bet Szean, Kirjat Szemona, Migdal ha-Emek, Arad, Dimona, Kirjat Gat, Micpe Ramon, Ofakim i Sderot.

Zamysłem serii jest nie tylko przedstawienie pojedynczych ośrodków, lecz także ułożenie ich w spójny obraz pozwalający dostrzec związki przyczynowo-skutkowe między ich rozwojem a rozwojem osadnictwa i państwowości żydowskiej w Ziemi Izraela (hebr. Erec Israel).

9.11 – dr Joanna Ostrowska, *Stosunkowo niewielu. O prześladowaniach nieheteronormatywnych Polaków i Żydów w czasie II wojny światowej*

Nieliczni Niemcy, którzy wykorzystywali seksualnie i dręczyli innych więźniów w nazistowskich jednostkach penitencjarnych – tak określano w Polsce mężczyzn skazanych w latach 1933–1945 na mocy paragrafu 175 piętnującego relacje seksualne między mężczyznami. „Oni” byli obcy; byli drapieżcami i było ich niewielu. Z tych trzech powodów nie zajmowano się ich historią, nie upamiętniano i nie traktowano jako ofiar nazistowskiego systemu. Ocalańców przemilczano. W Polsce „takich” ludzi miało nie być.

Mężczyzn uznanych za homoseksualnych aresztowano i więziono w Rawiczu, Międzychodzie, Wronkach, Strzelcach Opolskich, Tarnowie. Wywożono do KL Sachsenhausen, KL Buchenwald, KL Mauthausen,

KL Gross-Rosen, kompleksu obozowego Auschwitz-Birkenau-Monowitz i na Majdanek. Ginęli w jednostkach penitencjarnych na terenie Rzeszy, a jeśli udało im się przeżyć, wracali do domu. Ich groby można odnaleźć na polskich cmentarzach. Opowieść o nich nie składa się z pojedynczych śladów. Nawet jeśli ich biografie są niepełne, często urwane lub pozbawione finału, tworzą rozbudowany wielogłos.

14.12 – dr Agata Rybińska, *Manuel Joël (1826–1890) – rabin z kręgu Wissenschaft des Judentums*

Celem wystąpienia było przedstawienie życia, twórczości i działalności wrocławskiego rabina Manuela Joëla (1826–1890). Zostały uwzględnione różne konteksty: historii Żydów, historii regionalnych (lokalnych, w tym Żydowskiego Seminarium Teologicznego we Wrocławiu), historii idei (*Wissenschaft des Judentums*), historii filozofii religii, a także historii kobiet, np. Żydówek z rodziny Joëłów. Przy okazji zasygnalizowano też recepcję dzieł Joëla, problemy badawcze i „białe plamy”, które implikują potrzebę dalszych badań, a także upamiętnienia tej postaci, ważnej nie tylko dla wrocławskich Żydów.

Komisja Prehistorii Karpat PAU

26.04 – PhDr. Karol Pieta DrSc., *Der Fürst von Poprad und sein Grab*

W 2006 roku w Popradzie-Matejovcach na Słowacji przypadkowo odkryto grób germańskiego księcia z końca IV wieku po Chr. W wyjątkowych warunkach glebowych, na głębokości pięciu metrów zachowała się drewniana, zrębowa, zadaszona komora grobowa z drewnianym sarkofagiem i marami, z fragmentami odzieży zmarłego, w tym skórzanej, a także z naczyniami ceramicznymi, mosiężnym wiadrem i koszykiem z łyka. Pochówek został już w starożytności obrabowany, mimo to zachowały się przedmioty użytkowe ze złota, srebra, brązu i bursztynu. Drewniana architektura grobowa i zachowane wyposażenie grobu książęcego z Popradu to jedyne tego rodzaju w Europie. Analizy przyrodnicze pozwoliły ustalić, że pochowany 20-letni mężczyzna pochodził z okolic Tatr Wysokich, chorował na zapalenie wątroby. Był przedstawicielem elity żyjącej w południowej Polsce i w północnej Słowacji, prawdopodobnie z plemienia Wandalów, których materialną kulturę w archeologii określono jako grupę północnokarpacką. W roku 2002 ukazała się pierwsza część publikacji *Poprad-Matejovce. Ein Kammergrab des 4. Jahrhunderts n. Chr. im Zipser Land* (Nitra-Schleswig). W 2023 roku zostanie otwarta wystawa archeologiczna w Muzeum Podtatrzańskim w Popradzie poświęcona temu odkryciu.

17.05 – dr Bogusław Chorąży, mgr Zofia Zarzycka-Jagosz, *Materiały prehistoryczne z rejonu rotundy św. Mikołaja na Górze Zamkowej w Cieszynie*

Wykład poświęcono najstarszym, prehistorycznym świadectwom osadnictwa, odkrytym w rejonie rotundy św. Mikołaja na Górze Zamkowej w Cieszynie. Podczas badań wykopaliskowych, prowadzonych w rejonie rotundy w czasie kilku akcji – Geoga Raschke w latach 1941–1942, Aliny Kietlińskiej w 1954 r., Teresy Rodzińskiej-Chorąży i Zofii Zarzyckiej-Jagosz w latach 2013–2017 – pozyskano zespół prehistorycznych zabytków liczący kilka tysięcy sztuk. Pochodzi on przede wszystkim z warstw kulturowych powstałych w wyniku zasiedlenia Góry Zamkowej w czasach prehistorycznych. Są to m.in. fragmenty naczyń glinianych i rzadziej spotykane artefakty kamienne oraz wyroby metalowe. Oprócz pojedynczych śladów pobytu społeczności neolitycznych, zwrócić uwagę należy na dwa główne okresy prehistorycznego zasiedlenia Góry Zamkowej – obydwa związane z funkcjonowaniem trwałych, intensywnie zamieszkałych osiedli. Pierwszy z nich przypada na czasy kultury lużyckiej u schyłku epoki brązu i wczesnej epoki żelaza (800–400 p.n.e.), drugi wiąże się z kulturą puchowską z okresu lateńskiego i początków okresu wpływów rzymskich (100 p.n.e.–30 r. n.e.). W tym ostatnim czasie niewykluczone jest funkcjonowanie na Górze Zamkowej ufortyfikowanego grodu, który został zniszczony podczas najazdu.

30.06 – dr Paweł Jarosz, PhDr. Eva Horváthová PhD, Michał Podsiadło, mgr Marcin M. Przybyła, dr hab. Anita Szczepanek prof. PAN, dr hab. Piotr Włodarczak prof. PAN, *Nieinwazyjne badania kurhanów na Nizinie Wschodniosłowackiej*

Celem badań była weryfikacja antropogenicznego charakteru i rozpoznanie struktury wewnętrznej kurhanów na Nizinie Wschodniosłowackiej w miejscowościach Nový Ruskov, Čel'ovce, Plechotice, Michaľany, Veľký Kamenec (okres Trebišov), Zbudza, Trhovište (okres Michalovce). Podczas badań wykonano prospekcję magnetyczną 16 kopców pradziejowych. W większości przypadków uzyskano czytelny obraz magnetyczny. Widoczny jest jeden wzorzec obrazu magnetycznego. Kurhan o średnicy 17–25 metrów otacza strefa wybierania ziemi, dookólna lub obecna tylko od zachodu. Nasypy mogły być w niektórych przypadkach otoczone wąskimi rowkami. Obecności strefy wybierzykowej nie stwierdzono jedynie w przypadku kurhanu nr 3 na stanowisku Plechotice. Niejasna jest sytuacja w przypadku kopca z Michaľan. Może być otoczony dodatkowym rowkiem lub mieć strefę wybierzykową. Na podstawie uzyskanych wyników w najbliższych latach planowane są badania wykopaliskowe wybranych kurhanów w ramach projektu NCN 2020/37/B/HS3/03816.

22.11 – mgr Barbora Lofajová Danielová, mgr Martin Furman PhD., *Nové poznatky o severokarpatskej skupine na Liptove a Orave*

W referacie przedstawiono nowe materiały grupy północnokarpackiej, które autorzy pozyskali w latach 2021–2022 na stanowiskach wyżynnych – Žiar na Liptowie i Dolny Kubín-Veľký Bysterec na Orawie. Omówiono wyniki analiz: chronologiczno-typologicznej ceramiki, artefaktów metalowych, a także archeobotanicznej i datowania radiowęglowego. Zwęglone nasiona jęczmienia (*Hordeum vulgare*) i węgiel drzewny ze świerków (*Picea abies*) ze stanowiska Veľký Bysterec pochodzą z okresu od drugiej połowy IV wieku n.e. do pierwszej trzeciej części V wieku n.e. Jest to zgodne z chronologią tej grupy opracowaną dla terenów górzystej Słowacji i Karpat Polskich. Analiza archeobotaniczna potwierdziła uprawy różnych zbóż na stanowisku Žiar, na którym odkryto też narzędzia rolnicze. Stanowiska wyżynne na Liptowie i Orawie mają niską wysokość względną w porównaniu z otoczeniem (większość między 30 a 150 m), jednak nachylenie terenu wynosi ponad 25°, co ogranicza dostęp do osad i wiąże się z ich funkcją obronną. Z wyjątkiem Žiaru punkty strategiczne (brody, szlaki komunikacyjne) były widoczne ze stanowisk wyżynnych. Zakładanie osad na podłożu wapiennym, przepuszczalnym, a nie na podłożu fliszowym, potwierdza także ich rolniczy charakter. Niemal wszystkie stanowiska grupy północnokarpackiej na Liptowie i Orawie zlokalizowane były w pobliżu miejsc występowania rud żelaza (do 5 km).

– prof. dr hab. Renata Madyda-Legutko, dr Krzysztof Tunia, *Schyłek starożytności i początek nowej epoki w polskich Karpatach Zachodnich*

W referacie przedstawiono sytuację osadniczą i kulturową na północnych stokach Zachodnich Karpat, w Kotlinie Sądeckiej i Beskidzie Sądeckim w późnym okresie rzymskim i wczesnej fazie okresu wędrówek ludów oraz w początkach wczesnego średniowiecza. Teren ten u schyłku starożytności łączony był z osadnictwem grupy północnokarpackiej. W Kotlinie i w Beskidzie Sądeckim przebadano kilka osad związanych z osadnictwem tej grupy kulturowej. W Beskidzie Sądeckim modelem były osady położone na terenach usytuowanych wysoko w krajobrazie, np. osada w Piwnicznej stan. A, 602 m n.p.m. W Kotlinie Sądeckiej osady zakładano na krawędziowych partiach teras szerokich dolin rzecznych, np. Nowy Sącz-Biegonice. Zamieszkująca je ludność miała kontakty nie tylko z obszarami górzystej Słowacji, lecz także z Kotliną Karpacką, terenami naddunajskimi i środkowiskami post-czarniachowskim, na co wskazują przede wszystkim materiały ceramiczne. Nowy cykl kulturowy rozpoczął się w Karpatach Zachodnich, gdy na tereny południowego dorzecza Wisły zaczęło nasuwać się osadnictwo

wczesnosłowiańskie związane z praską prowincją kulturową. Koniec osadnictwa grupy północnokarpackiej i początek wczesnosłowiańskiego wydają się lokować około połowy V wieku.

Komisja Nauk Ekonomicznych PAU

- 27.01** – prof. dr hab. Maria Sierpińska, *Struktury controllingowe przedsiębiorstw*
- 24.02** – prof. dr hab. Marek Gruszczyński, *Kobiety w organach zarządzających i wyniki finansowe spółek*
- 24.03** – dr hab. Paweł Ulman, *Osoby niepełnosprawne – ujęcie statystyczne*
- 21.04** – prof. dr hab. Adam Sagan, *Efekt metody – prawda czy legenda miejska?*
- 19.05** – prof. dr hab. Krzysztof Wach, dr hab. Agnieszka Głodowska prof. UEK, *Badania nad przedsiębiorczością w Europie Środkowej: wyniki analizy bibliometrycznej i wnioski dla badaczy*
- 23.06** – prof. dr hab. Józef Pocięcha, *Filozoficzne i matematyczne podstawy uczenia maszynowego i ich wpływ na prowadzenie współczesnych badań statystycznych*

Komisja Etnograficzna PAU

- 24.02** – dr Karolina Dudek, *Nowoczesne biurowce. Od antropologii designu do antropologii miasta*

Jak projektowane są nowoczesne przestrzenie biurowe? Jakie role odgrywają w tych procesach architekci, inżynierowie, menedżerowie i szeregowi pracownicy, dostawcy czy agenci nieruchomości? Jak przestrzeń współkształtują aktorzy pozaludczy? Jak dyskursy menedżerskie, normy i wyobrażenia na temat dobrze zorganizowanego biura wpływają na ofertę producentów mebli? Jak zmieniły się polskie biura na przestrzeni ostatnich trzech dekad i jakie zmiany przyniosła pandemia?

Odwołałam się do wyników badań etnograficznych przeprowadzonych w polskich biurach (grant NCN Preludium), empirycznych skoncentrowanych na procesie tworzenia i przechwytywania wartości w branży mebli biurowych w Polsce (grant NCN Sonata), a także wyników projektu badawczo-rozwojowego, którego celem było stworzenie narzędzia do zarządzania przestrzenią w środowisku hybrydowym, dzięki dofinansowaniu z programu BRIDGE Alfa współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój i dzięki wsparciu funduszu Evig Alfa.

14.04 – mgr Hleb Mikhalouski, *Samotworzące się środowisko. Notatki o moskiewskiej sztuce performansu*

Podstawą była praca magisterska „Samotworzące się środowisko. Notatki o moskiewskiej sztuce performansu” przygotowana i obroniona w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego w 2020 roku (promotorka dr hab. Anna Horolets prof. UW). Wykład poświęcono scenie sztuk performatywnych w Rosji w latach 2018–2020. Przedstawiono w nim historię jej powstania i warunki polityczne funkcjonowania, by następnie poddać refleksji wieloznaczność pojęcia „performans”. W Rosji sztuki performatywne są mocno związane z historią tańca współczesnego, poezją eksperymentalną, teatrem i awangardą sztuk wizualnych. W wystąpieniu skupiono się zwłaszcza na próbach samoorganizacji młodych artystów i artystek w dzisiejszej Moskwie i na tym, jak ich działalność twórcza spleciona jest z uwarunkowaniami ekonomicznymi i politycznymi wszystkich praktyk artystycznych. Pokazano, że ambiwalentna pozycjonalność artystek i artystów sceny performansu w Moskwie (ich jednoczesna elitarność i prekarność), a także niepewność towarzysząca ich działalności profesjonalnej wpływa na powstanie unikatowej wrażliwości artystycznej, a w niektórych przypadkach również na powstawanie szczelin w murach sztuki kontrolowanej przez państwo rosyjskie. Funkcjonowanie sceny niezależnej od nadrzędnych struktur prowokuje wiele pytań estetycznych i politycznych, pozwala też pokazać liczne analogie z czołowymi nurtami rosyjskiej awangardy.

28.04 – dr hab. Katarzyna Majbroda prof. UW, *Splatanie terenu w procesie transformacji energetycznej. Perspektywa etnografii transrelacyjnej*

23.06 – mgr Kinga Stabrawa-Powęska, *Rzeźbienie w soli jako przykład praktykowania dziedzictwa górniczego Wieliczki*

Kopalnia soli w Wieliczce to jednocześnie miejsce pracy górników i przewodników, unikatowy zabytek na liście UNESCO i popularny kompleks turystyczny, który cieszy się niesłabnącą popularnością. Mimo malejącego znaczenia górnictwa w mieście, w dalszym ciągu można mówić o przywiązaniu do spuścizny przodków przejawiającym się na różnych płaszczyznach. W latach 2018–2022 przeprowadzono badania etnograficzne, celem których było m.in. zidentyfikowanie przykładów dziedzictwa górniczego. Jednym z nich jest rzeźbienie w soli – unikatowa forma artystyczna praktykowana przez górników. W prezentacji omówiono genezę rzeźbienia w soli, specyfikę tej formy artystycznej i współczesne przykłady jej występowania.

27.10 – dr hab. Anna Weronika Brzezińska prof. UAM, *Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, rywalizacja, współpraca kontestacja. W stronę przedmiotowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego*

Konwencję UNESCO z 2003 roku dotyczącą ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego Polska ratyfikowała w 2011 roku. Wymagało to wyznaczenia nowych zakresów zadań dla instytucji centralnych – Narodowego Instytutu Dziedzictwa, i regionalnych – terenowych oddziałów NID, marszałkowskich instytucji kultury. Zająły się one koordynacją działań obejmujących ochronę, promocję i edukację w zakresie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, z możliwie jak najszerszej podejmowaną współpracą ze środowiskami regionalnymi i lokalnymi. Celem jest stały i systematyczny monitoring realizacji zadań zgodnych z zapisami Konwencji i utrzymywanie kontaktu z depozytariuszami. W modelowej sytuacji zadanie spełniające kryteria „niematerialności” – precyzyjnie określone w Konwencji – staje się przedmiotem uważnego zainteresowania społeczności lokalnej, samorządu lokalnego i regionalnego, instytucji kultury, badaczy i animatorów kultury, by wreszcie cieszyć się zainteresowaniem instytucji na szczeblu centralnym. Pomimo dekady działania systemu ochrony w Polsce, nadal bywa on nieczytelny dla społeczności depozytariuszy. Celem wystąpienia było wskazanie oddolnych mechanizmów funkcjonowania (a nawet osławiania) systemu ochrony niematerialnego dziedzictwa, który na szczeblach lokalnych bywa źródłem konfliktów i rywalizacji.

24.11 – mgr Anna Rejowska, *Działania wobec (nie)śmieci, czyli o tym jak praktykować Zero Waste*

Odpady stanowią niechciany, niezamierzony skutek działalności człowieka. Są społecznym konstruktem powstającym w wyniku aktywności nieustannego porządkowania i klasyfikowania rzeczywistości. Ich status ontologiczny jest jednak niejasny, a granica między tym, co określamy jako śmieci i tym, co wyłączamy z tej kategorii, podlega nieustannym, dynamicznym przesunięciom. Współcześnie dyskusja na temat odpadów toczy się najczęściej wokół zanieczyszczenia środowiska, szkodliwości śmieci, sposobów ich utylizacji czy rosnących opłat za wywóz odpadów. W debatach tych śmieci zyskują sprawczość: okazują się zdolne do działania, aktywnego uczestniczenia w postępującej zmianie klimatu. Produkowane w nadmiernej ilości odpady przemieszczają się z miejsca na miejsce, wnikają w rozmaite relacje z ludźmi i nieлюдźmi, wnikają w struktury ekosystemów.

W wystąpieniu, pytając o charakter tych powiązań, skoncentrowano się na działaniach wobec śmieci: strategiach zarządzania nimi i formach przeciwdziałania ich powstawaniu, a także na jednostkowych praktykach podejmowanych w ramach ruchu ograniczania odpadów, znanego jako Zero Waste lub less waste. Wymieniono i scharakteryzowano najistotniejsze aspekty realizacji tej idei, zadając pytania nie tylko o odpowiedzialność za nadprodukcję

odpadów, lecz także za przyszły kształt naszej planety. Wykorzystano wyniki badań terenowych, które przeprowadzono wśród społeczności skupionej wokół krakowskiego sklepu Luzem.

Komisja Historii Wojen i Wojskowości PAU

11.01 – dr Zdzisław Kapera, *Aktualny stan badań nad „polską Enigmą” 1932–1942*

8.03 – dr Paweł Krokosz, dr hab. Karol Łopatecki prof. UwB, *Dokonania generała Adama Weyde w dziedzinie reform wojskowych i państwowych za panowania cara Piotra I*

Generał Adam Weyde (1667–1720) był przedstawicielem holenderskiej rodziny luterańskiej osiadłej w Rosji w XVII stuleciu. Dzięki kreatywności, zdolnościom językowym i organizacyjnym zyskał przyjaźń i zaufanie cara Piotra I, który włączył go do grona współpracowników odpowiedzialnych za podjęte przez niego reformy wojskowe i państwowe. W 1698 roku opracował Weyde nowatorski *Regulamin wojskowy* dla modernizowanej armii carskiej, inicjując rozwój rosyjskiego ustawodawstwa wojskowego. Generał był również praktykiem. Wziął udział w wojnach ze Szwecją w latach 1700–1721, m.in. w bitwie pod Narwą w 1700 roku i w morskim starciu u przylądka Hangö Udd, a także uczestniczył w starciach z Turcją w latach 1710–1711 – w wyprawie dunajskiej w 1711 roku. Życie frontowe łączył z pracami poświęconymi ustawodawstwu i prawodawstwu wojskowemu – był jednym z autorów fundamentalnego *Kodeksu wojskowego* z 1716 roku. Zajmowała go również działalność organizacyjna – uruchomił i kierował Kolegium Wojskowym, jedną z nowych centralnych instytucji państwowych. Generał był także troskliwym mężem i ojcem oraz gorliwym chrześcijaninem, który dbał o petersburską gminę wyznaniową i utrzymywał stały kontakt z luterańską placówką naukową w Halle. Po śmierci, w dowód uznania za zasługi dla armii i państwa, pochowano go na terenie prawosławnego klasztoru św. Aleksandra Newskiego w Petersburgu.

12.04 – dr Tomasz Dudek, *Polska Samoobrona na Wołyniu w latach 1943–1944. Struktury i działalność*

10.05 – dr hab. Marek Hałaburda, *Stosunki narodowościowe na terenie Dowództwa Okręgu Korpusu Nr IX (DOK NR IX – Brześć nad Bugiem) w świetle sprawozdań Samodzielnego Referatu Informacyjnego*

Teren działań operacyjnych SRI w Brześciu nad Bugiem obejmował terytorium DOK Nr IX. Rozciągał się na obszarze czterech województw:

poleskiego – bez powiatów Sarny i Kamień Koszyrski; lubelskiego – powiaty Siedlce, Łuków, Radzyń Podlaski, Konstantynów, Biała Podlaska, Włodawa; białostockiego – powiat Bielsk Podlaski; nowogródzkiego – powiaty Nowogródek, Stołpce, Słonim, Baranowicze, Nieśwież. Teren ten był jednym z najbardziej zróżnicowanych jednostek administracji wojskowej pod względem etniczno-kulturowym. W strukturze narodowościowej liczne były społeczności polska i białoruska, ponadto mniejsze grupy ludności ukraińskiej, żydowskiej i rosyjskiej. Dokumenty brzeskiej placówki kontrwywiadowczej stanowią cenne źródła obrazujące wzajemne relacje między narodowościami, ukazując współzawodnictwo ruchów narodowych na tym terenie. Pozwalają poznać wpływ na procesy nacjonalizacji ludności bezpośrednich działań administracji państwowej, ruchu narodowego ukraińskiego, białoruskiego, rosyjskiego, żydowskiego i ruchu komunistycznego.

8.11 – dr hab. Aleksander Woźny, *Projekt (I & II) użycia Tajnej Policji Państwowej (Gestapo) i SD RFSS w Operacji Polska (bez Gdańska)*

Wygłoszony wykład multimedialny dotyczył projektu użycia Tajnej Policji Państwowej (Gestapo) i SD RFSS w Operacji Polska (bez Gdańska). Obszerny, liczący 25 stron dokument znajduje się w Centralnym Archiwum Wojskowym Wojskowego Biura Historycznego (Warszawa-Rembertów). Nie wiadomo, jak został pozyskany lub zdobyty przez zachodni wywiad strategiczny (Referat „Zachód” Oddziału II Sztabu Głównego Wojska Polskiego) lub wywiad płytki [Ekspozytura nr 3 Oddziału II SG (Bydgoszcz)]. Dokument ujawnia plany postępowania ze zdobytymi (okupowanymi) ziemiami polskimi po wygranej wojnie przez Wehrmacht. Zakładał m.in. rozbiór ziem polskich przez III Rzeszę i „Rosję” (tak w dokumencie) [...] „w oparciu o byłe granice oraz utworzenie [...] protektoratu nad resztą Polski z [...] jednoznaczny włączeniem ziem ukraińskich do Wielkiej Ukrainy”, co rozważał początkowo Adolf Hitler.

13.12 – dr hab. Krzysztof Filipow prof. UwB, *Samoobrona Ziemi Mińskiej – Pierwszy „Skrity Odział” Wojska Polskiego w 1918 r.*

Koniec Wielkiej Wojny nie oznaczał jej zakończenia na ziemiach wschodnich. Na kresach ziem polskich, znajdujących się pod niemiecką okupacją, zaczęły się szybko tworzyć przejściowe organy władzy o lokalnym czy nieraz dzielnicowym charakterze. Jako pierwsze powstało Stowarzyszenie Samopomocy Wojskowych Polaków Byłych Korpusów Polskich, utworzone w końcu 1918 roku w Mińsku Litewskim. Tam powołano też Samoobronę Ziemi Mińskiej pod dowództwem pułkownika Fabiana Kobordy. Te zaczątki siły zbrojnej, będącej de facto „skrytymi oddziałami” Wojska Polskiego,

działały w ramach Samoobrony Litwy i Białorusi pod dowództwem generała Władysława Wejtki.

Na Ziemi Mińskiej, po przewrocie lutowym w Petersburgu, zapanował chaos będący skutkiem bolszewickiej rewolty.

Sytuacja militarna nie pozwalała na pełną realizację koncepcji „skrytych oddziałów” Wojska Polskiego. Samoobrona Ziemi Mińskiej, z powodu bolszewickiego zagrożenia i nieprzychylnego stanowiska Niemców i Białorusinów, musiała wycofać się na Wileńszczyznę i zasilić Dywizję Litewsko-Białoruską w Polsce. Formacja licząca 1929 żołnierzy i 200 koni, dysponująca niewielką ilością broni, weszła w skład odrodzonego Wojska Polskiego.

Komisja Archeologii Krajów Śródziemnomorskich PAU

- 17.01** – dr Piotr Jaworski, *Obieg monetarny w bizantyńskiej i umajjadzkiej Marei/Północnej Hawwariji: badania nad gospodarką pieniężną regionu Mareotis na zapleczu Aleksandrii: założenia nowego projektu numizmatycznego*
– dr Marcin Matera, *Grodzisko Konsułowskoje – wyniki prac polsko-ukraińskiej ekspedycji archeologicznej nad dolnym Dnieprem*
- 21.02** – prof. dr hab. Jolanta Młynarczyk, *Nowe odkrycia na terenie sanktuarium Fabrika w Nea Pafos (grant NCN Harmonia 8)*
– prof. dr hab. Ewdoksia Papuci-Władyka, *Trójwymiarowa rekonstrukcja krajobrazu miejskiego antycznej Nea Pafos – wstępne wyniki projektu MA-P Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej*
- 28.03** – prof. dr hab. Tomasz Derda, *'Marea'/Hawwarija północna 2021: podsumowanie projektu i nowe wyzwania*
– dr Julia Burdajewicz, *Fragmenty malowideł ściennych i sztukaterii z dolnej bazyliki w Marei*
- 25.04** – dr Kamil Kopij, *1, 2, 3... Czy wszyscy mnie widzą? Czy wszyscy mnie słyszą? Słyszalność mów i widzialność gestów retorycznych w trakcie rzymskich contiones*
- 23.05** – dr Małgorzata Kajzer, *Od przybytku głowa nie boli. Różnorodność kultury materialnej antycznej Nea Pafos w świetle interdyscyplinarnych badań nad ceramiką angobowaną typu fine i semi-fine*
- 24.10** – dr hab. Ewa Bugaj prof. UAM, *Archeologia klasyczna a sztuka antyczna – związek trudny, ale potrzebny*
- 21.11** – dr hab. Jarosław Bodzek prof. UJ, dr Kamil Kopij, dr Łukasz Miśzk, dr hab. inż. Paweł Cwiąkała prof. AGH, dr inż. Edyta Puniach,

ArTu-DTu: Badania archeologiczne na stanowiskach Dajaniya i Tuwaneh w Południowej Jordanii. Sezony 2018–2022

- 19.12** – dr Paulina Komar, *Archeologia i ekonomia. Analizy rzymskiego handlu za pomocą regresji i modelowania komputerowego*

Komisja Medioznawcza PAU

- 18.01** – dr hab. Weronika Świerczyńska-Głownia prof. UJ, *Zaufanie do dziennikarzy w świetle badania środowiska dziennikarskiego*

- 15.02** – dr hab. Magdalena Trysińska prof. UW, *Kapitał kulturowy absolwentów szkół gimnazjalnych a konceptualizacja tekstów medialnych – prolegomena*

W wystąpieniu zaprezentowano wstępne wyniki badań umiejętności tekstotwórczych, przeprowadzanych corocznie w jednym z powiatów województwa pomorskiego w latach 2013–2020. Badaniami objęci byli uczniowie pierwszych klas szkół ponadgimnazjalnych. Wszyscy badani zdawali egzamin gimnazjalny w tej samej formule i realizowali tę samą podstawę programową. Przygotowywali (bądź przygotowują) się do egzaminu maturalnego w formule obowiązującej od 2015 roku. Założono, że zebrany materiał umożliwi ocenę podstawy programowej obowiązującej w okresie objętym badaniem, a także (nie)skuteczność kształcenia gimnazjalnego, z którego zrezygnowano wraz z wprowadzeniem kolejnej reformy szkolnictwa w 2012 roku.

Przyglądano się przykładom, jakie uczniowie wykorzystują w tekstach argumentacyjnych pisanych podczas badania. Za każdym razem badani byli proszeni o odwołania do tekstów literackich, filmowych i medialnych. Interesujące jest, jakie teksty uczniowie byli w stanie przywołać na poparcie formułowanych w pracy argumentów; czy są to teksty poznawane w szkole (lektury szkolne, w tym adaptacje dzieł literackich), czy w czasie wolnym. Warto było przyjrzeć się liczbie tekstów literackich, filmowych i medialnych, a także sposobowi pisania o nich. Założono, że tytuły pojawiające się w pracach mogą być wskaźnikiem kapitału kulturowego absolwentów gimnazjum. Natomiast sposób ich wykorzystania wskazuje na mniejsze bądź większe kompetencje kulturowe i językowe, które powinny być rozwijane nieustannie podczas edukacji szkolnej, zgodnie z założeniami obowiązującej wówczas podstawy programowej.

- 15.03** – dr hab. Agnieszka Hess prof. UJ, *Dyskurs parlamentarny w badaniach dialogu obywatelskiego i współpracy międzysektorowej*

Celem wystąpienia była prezentacja metodologii i wyników długoterminowych badań na temat instytucjonalizacji dialogu obywatelskiego w Polsce

po 1989 roku. Omówiono i podkreślono znaczenie badań korpusowych z zastosowaniem narzędzi lingwistyki komputerowej dla analiz wymagających kodowania dużych zasobów tekstowych. Na podstawie autorskich wyników badań przedstawiono etapy i cechy dyskursu parlamentarnego z lat 1989–2019, który dotyczył trzeciego sektora i współpracy międzysektorowej.

19.04 – dr Magdalena Pataj, *Sposoby przekazywania komunikatów dotyczących zdrowia w dobie nowych mediów*

Celem wystąpienia była analiza wybranych przekazów multimodalnych dotyczących zdrowia, które są dystrybuowane za pośrednictwem Internetu. Badaniu poddano przekazy skierowane przede wszystkim do młodych odbiorców, określonych jako grupa docelowa, i reakcje na nie – komentarze pojawiające się tam, gdzie jest możliwość interakcji. Badanie pozwoliło na rekonstrukcję sposobów mówienia o problematyce zdrowia, charakterystykę udziału w procesie kodów pozajęzykowych, a także odnotowanie reakcji odbiorców. Wyniki skonfrontowano z założeniami koncepcji *health literacy*, co pozwoliło ustalić, czy analizowane komunikaty mogą służyć lub mają służyć przede wszystkim podnoszeniu kompetencji zdrowotnych odbiorców.

13.05 – prof. dr hab. Marek Sokołowski, „*Angielski pacjent*”. *Medialny i sytuacyjny kontekst śmierci Sławomira S. Studium przypadku*

15.11 – ks. dr hab. Robert Nęcek prof. UJPiII, *Rola rzecznika prasowego w Kościele*

W referacie przedstawiono urząd rzecznika prasowego – cele jego poływania i cechy osobowościowe, pracę rzecznika – komunikacja społeczna, formy komunikacji, a także prawa i obowiązki – podstawy prawne, obowiązki.

20.12 – dr Michał Bukowski, *Naturalizm metodologiczny i jego wyzwania dla medioznawstwa*

Naturalizm metodologiczny oznacza postawę sceptyczną wobec wprowadzania do wyjaśnień naukowych elementów nieznanymi i niezrozumiałymi dla całości nauki. W referacie przedstawiono dwa wyzwania (problemy), które współczesny naturalizm, wzmocniony niedawnymi odkryciami neuronauki, stawia przed medioznawstwem. Najpierw omówiono problem kolektywnych obiektów społecznych, czyli instytucji medialnych, argumentując, że stanowią one kategorię przyczynowo nadmiarową względem działania jednostek (osób). Następnie, wychodząc od tezy Willarda Van Ormana Quine’a o niezdeteminowaniu przekładu, przedstawiono argumenty za porzuceniem w medioznawstwie realistycznej koncepcji znaczeń językowych, a w związku z tym także możliwości ich pomiaru np. w ramach

ilościowej analizy zawartości. Na pozytywną część referatu złożyła się propozycja przyjęcia metodologii narracyjnych w ujęciu promowanym przez Paula A. Rotha.

Komisja Biograficzna PAU

- 26.01** – dr Mikołaj Getka-Kenig, *Biografia polityczna Stanisława Kostki Potockiego jako wyzwanie badawcze*
- 23.02** – dr hab. Henryk Głębocki, *Józef Piłsudski jako człowiek podziemny w raportach carskiej Ochrony. Nieznane materiały z archiwów rosyjskiej tajnej policji 1887–1915*
- 30.03** – dr Kamila Łabno-Hajduk, *Zofia Hertz. Biografia współzałożycielki „Kultury” jako wyzwanie badawcze*
- 20.04** – prof. dr hab. Jarosław Czuby, *Biografia, której nie napisałem (a chciałbym). Dominik Radziwiłł (1786–1813)*
- 25.05** – dr hab. Krzysztof Kania prof. UMK, *Biografia dyplomaty, państwowca i prezydenta RP. 101 lat życia Edwarda Raczyńskiego*
- 29.06** – prof. dr hab. Piotr Biliński, *Władysław Konopczyński – historyk i polityk*
- 26.10** – dr Danuta Gwizdalanka, *Karol Szymanowski – jak być kompozytorem w cieniu Chopina*
– prof. dr hab. Krzysztof Meyer, *Witold Lutosławski – klasyk w świecie awangardy*
- 23.11** – dr Joanna Winiewicz-Wolska, *Karol Lanckoroński. Szkic do portretu*
- 14.12** – prof. dr hab. Waldemar Łazuga, *Wszystko teraz w Polsce to wielka walka słabych ze słabymi (M. Dąbrowska) Gdzie była Polska? W stulecie śmierci pierwszego prezydenta Rzeczypospolitej Gabriela Narutowicza*

WYDZIAŁ III NAUK ŚCISŁYCH I TECHNICZNYCH

Komisja Astrofizyki PAU

- 12.01** – prof. Amparo Gil, *Asymptotic expansions for the relativistic Fermi-Dirac integral*
- 19.01** – dr Mariusz Gromadzki, *Cow, Camel i inne hiperpernowe*
- 26.01** – dr Sylvia J. Zhu, *Energetic photons from big explosions: Very-High-Energy observations of gamma-ray bursts*
- 16.03** – prof. dr hab. Leszek Sokołowski, *O problemie odległości i prędkości dalekich obiektów w OTW (część I)*

- 23.03** – Dariusz Klimowicz, *Metody poszukiwań czarnych dziur, a Cygnus X-1*
- 30.03** – dr hab. Piotr A. Dybczyński prof. UAM, *Hipoteza Oorta*
- 6.04** – Jan Kotlarz, *Charakterystyka spektralna egzoplanet o leśnym typie powierzchni w zakresie widzialnym i podczerwieni*
- 13.04** – prof. dr hab. Leszek Sokołowski, *O problemie odległości i prędkości dalekich obiektów w OTW (część II)*
- 27.04** – dr Magdalena Posiadała-Zezula, *Search for Neutrinos in Coincidence with Gravitational Wave Events from the LIGO–Virgo O3a Observing Run with the Super-Kamiokande Detector*
- 4.05** – mgr Adam Cieślik, *Czasopodobne geodezyjne w czasoprzestrzeni Schwarzschilda. Ogólne rozwiązanie równań ruchu*
- 11.05** – Jerzy Pryga, *Badanie chaosu w układzie Lorenza z polem magnetycznym*
- 18.05** – prof. dr hab. Michał Spaliński, *Hydrodynamic Attractors and Quark-Gluon Plasma* (wspólne z Seminarium Fizyki Teoretycznej IFT UJ)
- 25.05** – Władysław Cynkiewicz, *O anizotropowych modelach kosmologicznych Kantowskiego-Sachsa*
- 1.06** – mgr Julia Ząber, *Dogonić Oumuamua – pościg za zagadkowym obiektem międzygwiazdowym*
- 8.06** – Katarzyna Smolarek, *Dwa ostatnie cykle aktywności słonecznej*
- 15.06** – Karol Urbański, *Czasoprzestrzeń gwiazdy Kramera*
- 12.10** – dr Joanna Drażkowska, *Changing paradigms in planet formation theory*
- 26.10** – dr Dorotyya Szécsi, *Massive stars from various simulations: different, but why?*
- 9.11** – dr Franz Kirsten, *PRECISEly localising and timing FRBs – hunting cosmic flashes with VLBI*
- 30.11** – Alan Żmuda, *Problem fosforu we Wszechświecie*
- 7.12** – Bartosz Śmierciak, *LOFAR 2.0*

Komisja Nauk Technicznych PAU

- 8.03** – dr hab. inż. Paweł Skruch prof. AGH, *Jak duże zbiory danych kształtują przyszłość pojazdów autonomicznych*

Im wyższy poziom autonomii pojazdu, tym więcej problemów muszą rozwiązać inżynierowie projektujący jego czujniki i systemy sterowania. Oprócz wyzwań mechanicznych, elektrycznych, algorytmicznych i walidacyjnych, projekty wymagają wydajnego gromadzenia, przechowywania i obsługi dużej liczby danych rejestrowanych z pojazdów. Dzieje się tak, ponieważ kluczowe

funkcjonalności systemu sterowania w pojazdach zautomatyzowanych wykorzystują dane z różnych źródeł, przetwarzane i analizowane, by wygenerować odpowiednie sygnały dla elementów wykonawczych.

Podczas prezentacji omówiono wyzwania związane z rejestrowaniem, gromadzeniem, przechowywaniem, adnotacją, przetwarzaniem i ewaluacją danych. Dodatkowo postawiono hipotezę, że skuteczna i wydajna obsługa danych jest niezbędnym elementem uzyskania wymaganej wydajności, niezawodności, bezpieczeństwa i jakości, co umożliwi masową produkcję zautomatyzowanych pojazdów.

12.04 – dr inż. Stanisław Tokarski, *Transformacja energetyczna – zagrożenia i wyzwania*

Energia w różnych jej formach użytkowych zaspokaja wiele potrzeb człowieka. Na przełomie XX i XXI wieku wielu mieszkańców Ziemi uświadomiło sobie, że zasoby surowców energetycznych mogą wyczerpać się już za życia kolejnych pokoleń. Spalanie tych surowców generuje emisję gazów cieplarnianych, które powodują postępujący proces globalnego ocieplenia. Ograniczenie ich emisji stało się więc jednym z priorytetów działań w skali globalnej. W grudniu 2019 roku Rada Europejska przyjęła plan osiągnięcia neutralności klimatycznej przez gospodarkę europejską w 2050 roku, zwany Zielonym Ładem, a rok później ustalono nowy cel redukcji emisji gazów cieplarnianych o 55% w 2030 roku, wraz z planem finansowym. Przedstawiony w lipcu 2021 roku pakiet propozycji legislacyjnych *Fit for 55* przedstawia konkretne rozwiązania, jak poprzez działania redukujące emisje, wzrost efektywności energetycznej i inwestycje w energię odnawialną osiągnąć cel neutralności klimatycznej.

Polska energetyka historycznie uzależniona jest od węgla. W 2021 roku ponad 70% energii elektrycznej wyprodukowano z paliw kopalnych. Istotny jest też udział tych surowców w ogrzewaniu ciepłem systemowym i indywidualnym. W lutym 2021 roku rząd przyjął *Politykę energetyczną Polski do 2040 r.* (PEP 2040), która zakłada całkowitą przebudowę źródeł wytwarzania energii i zastąpienie elektrowni węglowych źródłami odnawialnymi i energią jądrową, z gazem jako paliwem okresu przejściowego. Transformacja, co do kierunku technologicznego, wydaje się zaprojektowana właściwie, ale sposób jej przeprowadzenia winien zakładać pełne bezpieczeństwo pracy systemu energetycznego w całym okresie zmiany. Oznacza to ciągłe rezerwowanie mocy odnawialnych źródłami węglowymi, a także uwzględnienie ryzyka opóźnienia realizacji programu energetyki jądrowej. Dodatkowo kryzys gazowy przełomu 2021 i 2022 roku nakazuje spojrzeć ostrożnie na rolę gazu jako paliwa okresu przejściowego. Można oczekiwać, że węgiel będzie dłużej paliwem dla sterowalnych mocy w krajowym systemie, niż

pierwotnie zakładano. Co zatem zrobić, by zapewnić bezpieczeństwo pracy systemu w okresie transformacji przy zwiększonym ryzyku dostaw i cen surowców energetycznych na rynkach światowych?

24.05 – prof. dr hab. inż. Tadeusz Uhl, *Nowy kosmos – drogą do zrównoważonego rozwoju*

Przedstawiono nową dziedzinę badań kosmicznych, jaką jest „nowy kosmos”. Wyjaśniono pojęcie „nowego kosmosu” i pokazano podstawowe aplikacje tych technologii w realizacji wybranych celów zrównoważonego rozwoju. Przedstawiono udział AGH w badaniach kosmicznych. Uwagę zwrócono na zagadnienia badawcze realizowane w Centrum Technologii Kosmicznych. Przedstawiono podział satelitów na klasy z ich zastosowaniami zależnie od wielkości. Wyjaśniono pojęcie orbity i podano te najczęściej wykorzystywane. Przedstawiono ogólną strukturę satelitów i ich komponenty. Opisano proces umieszczania satelity na orbicie i deorbitację. Jednym z poruszanych zagadnień były te o charakterze prawnym związane z badaniami kosmicznymi.

7.06 – prof. dr hab. inż. Andrzej Gonet, prof. dr hab. inż. Stanisław Stryczek, *Kopalnia Soli „Wieliczka” – ratunek i ochrona światowego dziedzictwa UNESCO. Zabezpieczanie Kopalni Soli „Wieliczka”* (posiedzenie wspólne z Kom. Zagrożeń Cywilizacyjnych)

Wielickie złożę soli powstało w neogenie i pięknie się ukształtowało podczas intensywnych procesów geologicznych. Złożę należy do najdłużej eksploatowanych na świecie. W 1978 roku, dzięki unikatowym walorom geologicznym, technicznym i artystycznym, Kopalnia Soli „Wieliczka” została wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO.

Po krótkim przedstawieniu warunków geologicznych i hydrogeologicznych, zwłaszcza północnej granicy złoża, szczególną uwagę zwrócono na przyczyny powstawania wycieków w kopalni.

Omówiono skuteczną walkę z katastrofalnym dopływem wody wraz z ıłem i piaskiem do poprzeczni Mina, co trwało od 13 kwietnia 1992 roku. Zdarzenie dotknęło kopalnię i miasto Wieliczka. Podano metody i technologie opanowania wycieku, a także sposoby efektywnego zabezpieczenia kopalni, m.in. nowe konstrukcje tamy, nowy otworowy ekran przeciwfiltracyjny, wdrożenie innowacyjnej technologii iniekcji rurociągowej uzupełnionej selektywną iniekcją otworową prowadzoną z powierzchni terenu i z wyrobisk podziemnych.

Wspomniane działania pozwoliły zamknąć dopływ wody w ostatnim czynnym otworze drenażowym D-3 15 października 2007 roku. Zakończenie najdłuższej akcji ratowniczej, od roku 1994 do końca 2007, obejmowało

likwidację otworów iniekcyjno-drenażowych D-2 i D-3 i odbudowę wewnętrznego filaru bezpieczeństwa KSW.

Omówiono inne prace zabezpieczające, które zrealizowano w KSW, celem których było ograniczenie lub/i wyeliminowanie dopływu wody do kopalni i zachowanie dziedzictwa UNESCO dla przyszłych pokoleń.

6.12 – dr hab. Justyna Wróblewska prof. UEK, *Bayesowska analiza procesów sezonowo skointegrowanych. Propozycja rozkładu a priori dla zespolonych przestrzeni kointegrujących*

Celem pracy było zdefiniowanie bayesowskiego modelu sezonowo skointegrowanego dla danych kwartalnych. Po omówieniu modelu próbkowego zaproponowano rozkłady *a priori*, a także wyprowadzony układ pełnych warunkowych rozkładów *a posteriori*, umożliwiający zastosowanie próbnika Gibbsa do uzyskania próby pseudolosowej z łącznego rozkładu *a posteriori*. Dodatkowo przedstawiono estymację punktową przestrzeni kointegrujących. Dla identyfikacji przestrzeni kointegrującej w ramach bayesowskich modeli z mechanizmem korekty błędu przyjmuje się założenie o ortonormalności wektorów ją definiujących. Dla procesów sezonowo skointegrowanych wektory opisujące zależności o częstotliwości rocznej należą do przestrzeni zespolonej, co należy uwzględnić w schemacie identyfikacji. Zaproponowano więc uogólnienie macierzowego kąowego rozkładu centralnego (MACG) na przypadek zespolony. Omówione metody zilustrowano empiryczną analizą szeregów czasowych pochodzących z gospodarki polskiej, w ramach tzw. modelu P* opisującego zależność pieniądza i cen.

Komisja Układów Złożonych PAU

18.01 – prof. dr hab. Wojciech Słomczyński, *Matematyka w polityce – odkrywanie ukrytych mechanizmów*

27.02 – dr hab. inż. Mirosław Zimnoch, *Prototypowy system wspierający monitoring i weryfikację antropogenicznych emisji CO₂ oparty na usługach systemu Copernicus*

22.04 – prof. dr hab. Maciej A. Nowak, *2021 Nobel Prize in Physics for Complexity*

3.06 – prof. Dante Chialvo, *Why do we need a brain at all?*

2.12 – prof. dr hab. Paweł Horodecki, *Quantum correlations, local realism and scientific foundations. What puzzles this year's Nobel Prize in Physics refers to?*

WYDZIAŁ IV PRZYRODNICZY

Komisja Geoinformatyki PAU

9.02 – dr inż. Natalia Kolecka, *Wykorzystanie długiej serii czasowej Landsat do kartowania porzuconej ziemi rolniczej*

Porzucanie gruntów rolniczych (ang. agricultural land abandonment, ALA) jest istotną przyczyną globalnych zmian pokrycia terenu, a u jego podstaw leżą czynniki społeczne, ekonomiczne i środowiskowe. W Europie, w ciągu ostatnich kilku dziesięcioleci, szczególnie podatne na nie były obszary marginalne i górskie, oraz te, na których rolnictwo prowadzone było ekstensywnie i na małą skalę; a obecnie także okolice miast i aglomeracji. Na skutek porzucania i postępującej za nim sukcesji roślinności zmniejsza się powierzchnia wykorzystywanych użytków rolnych i wzrasta obszarów zakrzewionych, zadrzewionych i zalesionych. Mimo że wiedza o skali i przestrzennym rozmieszczeniu tych zjawisk jest kluczowa dla zrównoważonego gospodarowania zasobami leśnymi i obszarami rolniczymi, a także ochrony środowiska naturalnego, nie zostały one dotychczas skartowane. Jednym z dostępnych źródeł informacji o ALA są zobrazowania satelitarne, w szczególności długie serie czasowe obrazów.

W tej pracy przyjęto założenie, że rozwój roślinności sukcesyjnej może przejawiać się stopniowym wieloletnim wzrostem wskaźnika roślinności NDVI (ang. Normalized Difference Vegetation Index), co określa się jako „zielenienie” (ang. greening). W badaniach prowadzonych na obszarze całej Polski wykorzystano pełne archiwum obrazów satelitarnych Landsat 5, 7 i 8 z lat 1986–2019, co było możliwe dzięki platformie Google Earth Engine oferującej dostęp do danych i ich przetwarzanie w chmurze. Do wykrywania zielenienia zastosowano dwa podejścia: nieparametryczną analizę trendu (test Mann-Kendall i estymator Thiel–Sen) i segmentację spektralno-czasową (algorytm Landtrendr) zagregowanych rocznych obserwacji. Następnie uzyskane informacje porównano z danymi o rzeczywistej sukcesji.

Wyniki pokazały, że wieloletni wzrost NDVI może dotyczyć nawet 60% powierzchni Polski niezależnie od przeszłego i obecnego użytkowania ziemi. Widać to w obrębie stabilnych użytków rolnych i stabilnych obszarów nierolniczych, a także na obszarach, na których zmienił się sposób użytkowania z rolniczego na inny i odwrotnie. Jednak spośród tych czterech klas, to właśnie obszary dawniej użytkowane rolniczo, a obecnie już nie, zielenią się w największym stopniu, co może wskazywać na ich porzucenie i rozwój roślinności sukcesyjnej. Przeprowadzone badania pokazują też, że mimo czasowych i przestrzennych nieścisłości w długich seriach czasowych obrazów Landsat, zagregowane roczne obserwacje NDVI dobrze służą wykrywaniu

trendów zielenienia na dużych obszarach i mogą być stosowane na innych obszarach.

9.03 – dr hab. inż. Joanna Bac-Bronowicz prof. PWr, dr inż. Stanisław Biernat, *System ewaluacji usług ekosystemowych zieleni miejskiej. Geoportel 3D z interaktywnym modelem miasta*

Warunkiem skuteczności działań, które maksymalizują wpływ polityki zagospodarowania przestrzennego na zmianę klimatu i ochronę środowiska z wykorzystaniem technologii cyfrowych, jest powszechne wdrażanie usług ekosystemowych w pełni akceptowanych przez decydentów i obywateli.

Celem przedstawionego projektu jest opracowanie innowacyjnego systemu informatycznego przeznaczonego do ewaluacji usług ekosystemowych zieleni miejskiej (SekoZ).

Stworzony model symulacyjny 3D pozwala na ocenę wpływu projektowanego rodzaju zabudowy i drzewostanu na warunki życia mieszkańców. W wyniku symulacji lokalizacyjnych w SekoZ powstaje wielowariantowa przestrzenna waloryzacja bazowa terenu całego miasta, potrzebna do podjęcia decyzji o zmianach użytkowania terenu, określenia wartości i wskaźników usług ekosystemowych zieleni miejskiej, możliwości planowania takich usług i do oceny ich wartości. System pozwala stwierdzić, jak zaprojektowane zmiany w zieleni miejskiej wpłyną na pochłanianie CO₂ przez zieleń, przewietrzanie, poprawę jakości powietrza, potencjalne retencjonowanie wody w obszarach zielonych i obniżenie temperatury powietrza przez zwartą zieleń miejską.

Wykorzystanie w systemie technologii GIS 3D i standardu OGC CityGML pozwala na optymalizację działań powstrzymujących wypieranie zieleni i wody z krajobrazu przez zabudowę i infrastrukturę miejską.

11.05 – dr inż. Paulina Lewińska, *Czy analizy zmian położenia czół lodowców wystarczają do śledzenia ich dynamiki – pomiary miąższości lodowców przez dziesięciolecia*

Projekt prowadzony jest na Wydziale Informatyki i Wydziale Geografii Uniwersytetu w Yorku (Wielka Brytania) we współpracy z Brytyjskim Instytutem Polarnym (Scott Polar Institute, Cambridge, WB). Jego celem jest pozyskanie modeli 3D wybranych lodowców Grenlandii na podstawie zdjęć archiwalnych. Pierwsze dane, udostępnione przez Instytut, pochodziły z ekspedycji „British Arctic Air Route Expedition (BAARE)” z lat 1930–1931. Były to zdjęcia lotnicze, skośne, wykonane na szklanych slajdach. Stanowią bazę do wybrania lodowców, które będą dalej rekonstruowane. Kolejne dane pochodziły z tajnej misji zwiadowczej prowadzonej przez NASA-CORONA w latach 1959–1972. Były to zdjęcia wykonane na analogowym filmie; każdą

serię zrobiono w inny sposób, dlatego każda para zdjęć ma inne zniekształcenia i model kamery. Ostatnia seria zdjęć pochodziła z misji lotniczej organizowanej przez USA w latach 1981–1985. Zdjęcia wykonano prostopadłe metodą analogową. Jako model bazowy do porównania wysokości lodowców, a także jako baza do uzyskania punktów dostosowania do georeferencji, wykorzystano ArcticDEM, czyli numeryczny model terenu dla terenów Arktyki. Jest to model o rozdzielczości przestrzennej 2 m. Zdjęcia historyczne wykorzystano do stworzenia modeli 3D metodą SfM (structure from motion).

W referacie znalazły się wyniki modelowania, problemy związane z wykorzystaniem zdjęć historycznych, specyfika pracy z nimi. Ponadto omówiono wstępne wyniki pomiarów miąższości/objętości pokrywy lodowej i jej związku ze zmianą położenia czoła lodowca.

8.06 – dr inż. Robert Szczepanek, *Wykorzystanie uczenia maszynowego do rozpoznawania obiektów na obrazach z kamer*

Wizyjne systemy monitoringu przestały być ciekawostką i stały się nieodłącznym elementem naszego życia. Obrazy z kamer z powodzeniem wykorzystuje się w pojazdach autonomicznych do detekcji obiektów, zaś w przestrzeniach miejskich i środowisku naturalnym do monitoringu. Algorytmy uczenia maszynowego używane do takiej detekcji przestały być domeną specjalistów i dzięki udostępnieniu przez wiodące firmy bibliotek i wytrenowanych modeli każdy może z nich korzystać.

W referacie omówiono, jak prostą, inżynierską metodą udało się poprawić wyniki rozpoznawania pieszych w jednej z najszybszych metod rozpoznawania obiektów: YOLO. Wykorzystując opracowaną metodę YOLO-tiled, analizuje on i udostępnia, prawie na bieżąco, w publicznym repozytorium (<https://gitlab.com/Cracert/pedestrian-count-covid-19>) informacje o liczbie rozpoznanych obiektów z czterech kamer internetowych w Krakowie. Dane obejmują okres od roku 2016 i dostępne są w formie plików CSV.

Przedstawiono wyniki analizy zmiany aktywności pieszych w Krakowie przed nadejściem pandemii COVID-19 i w jej trakcie. Pokazano też analizy innych obiektów, które znajdują się w udostępnionym zbiorze danych: pojazdów, łodzi i pociągów. Niektóre z uzyskanych wyników są zaskakujące, a ich właściwa interpretacja wymaga głębszych, interdyscyplinarnych analiz.

14.12 – dr hab. Michał Pętlicki, *Naziemny skaning laserowy lodowców uchodzących do morza*

W dobie szybkiego ocieplania klimatu w regionach polarnych lodowce uchodzące do morza zmieniają się w istotny sposób. Jesteśmy świadkami przyspieszenia recesji ich czoł i zwiększonej intensywności tworzenia się gór lodowych w procesach cielenia. Ze względów bezpieczeństwa i związanych

z nimi trudnościami logistycznymi, niewiele jest bezpośrednich pomiarów in-situ intensywności cielenia na poziomie poszczególnych odcieni. Jedną z metod, umożliwiających pomiary jest naziemny skaniny laserowy. Przedstawiono wyniki badań procesów cielenia lodowców z rejonu Spitsbergenu z wykorzystaniem skanera laserowego dalekiego zasięgu.

Komisja Paleogeografii Czwartorzędu PAU

11.02 – dr hab. Włodzimierz Margielewski, dr hab. Danuta J. Michczyńska, dr hab. Adam Michczyński, dr Katarzyna Korzeń, mgr Krzysztof Buczek, prof. dr hab. Ryszard K. Borówka, mgr inż. Julita Tomkowiak, dr hab. Agnieszka Pocięcha, dr hab. Agata Wojtal, dr hab. Andrzej Obidowicz, *Rekonstrukcja zmian paleośrodowiska późnego glacjału i holocenu w Kotlinie Orawsko-Nowotarskiej w oparciu o analizy wieloczynnikowe osadów torfowiska Grel*

27.05 – mgr inż. Jolanta Pilch, dr hab. Włodzimierz Margielewski, dr hab. Renata Stachowicz-Rybka, mgr Krzysztof Buczek, dr inż. Katarzyna Korzeń, dr Valentina Zernitskaya, *Zapis ochłodzenia starszego dryasu w zespołach makroszczątków w osadach torfowiska osuwiskowego Klakłowo (Beskid Makowski, Karpaty zewnętrzne). Wstępne wyniki badań*

Spółród tradycyjnie wyróżnianych oscylacji klimatycznych późnego glacjału, najslabiej rozpoznane i udokumentowane jest trwające zaledwie ok. 200 lat ochłodzenie starszego dryasu. Badania litologiczne i paleoekologiczne osadów torfowiska osuwiskowego Klakłowo (472 m n.p.m., Beskid Makowski, Zachodnie Karpaty zewnętrzne) ujawniły występowanie mineralnych osadów starszego dryasu o wyjątkowo dużej miąższości wynoszącej ok. 0,5 m. Wyniki analizy pyłkowej wskazują, iż w otoczeniu stanowiska Klakłowo w starszym dryasie roślinność zdominowana była przez kompleksy stepotundry. Najnowsza szczegółowa analiza makroszczątków ujawniła, iż w starszym dryasie basen sedymentacyjny torfowiska miał charakter zbiornika wodnego, mogącego wskazywać na zwilgocenie klimatu. Zostały odnalezione makroszczątki roślin wodnych (np. oospory Characeae i owoce *Batrachium* sp.) oraz liczne szczątki zwierzęce (*Ostracoda*, *Daphnia* sp., Chironomidae). Liczba zidentyfikowanych oospor Characeae wskazuje na występowanie w tym czasie w zbiorniku podwodnych łąk ramienicowych. W tej sekwencji osadu pojawiają się również makroszczątki innych taksonów roślin wodnych, m.in. owoce *Potamogeton* sp. i *Myriophyllum* sp. Badania przeprowadzono w ramach realizacji projektu badawczego nr 2020/39/O/ST10/03504 (2021–2025) finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

3.11 – dr Piotr Kłapyta, dr Jerzy Zasadni, *Zlodowacenie Karpat Wschodnich podczas maksimum ostatniego glacjału – implikacje geomorfologiczne i paleoklimatyczne*

Karpaty Wschodnie są największą pod względem powierzchni częścią Karpat, rozciągającą się z NW ku SE na przestrzeni blisko 600 km na terytorium Polski, Ukrainy i Rumunii. Mimo że jedynie 1,6% powierzchni tego obszaru wznosi się powyżej wysokość 1500 m n.p.m., a wysokość 2000 m przekraczają jedynie trzy masywy, to w tej części Karpat znajduje się 14 zlodowaconych w plejstocenie masywów górskich, w których lodowce po raz ostatni osiągnęły swój maksymalny zasięg podczas globalnego maksimum ostatniego zlodowacenia (LGM). W badanym obszarze udokumentowano 214 cyrków lodowcowych i 147 paleolodowców o łącznej powierzchni 153,2 km². Szacowana wysokość linii równowagi lodowców podczas LGM wykazuje wyraźny trend podnoszący z północnego zachodu (1270 m n.p.m., Połonina Równa) na południowy wschód (1870 m n.p.m., Góry Kelimeńskie), średnio 2,4 m/km. Trendy podnoszenia ELA w kierunku wschodnim (2–3,4 m/km) stwierdzono także w kilku transektach poprzecznych do rozciągłości pasma. Skalkulowane trendy ELA naśladują rozkład przestrzenny wysokości dna cyrków glacialnych oraz współczesnej klimatycznej granicy śniegu (tpELA) w regionie, wskazując na dominujący kierunek adwekcji i dostaw wilgoci z Niżu Europejskiego i Kotliny Panońskiej podczas LGM, a także na ogólny wzrost temperatury i spadek opadów w kierunku południowym. Jest to zgodne zarówno z regionalnymi modelami paleoklimatycznymi, jak i symulacjami cyrkulacji atmosferycznej, które wskazują, że podczas LGM układ cyrkulacji atmosferycznej był podobny do obecnej, ale w warunkach klimatu glacialnego gradient cyrkulacji mógł być większy niż obecnie.

9.12 – prof. dr hab. Leszek Marks, prof. dr hab. Mirosława Kupryjanowicz, prof. dr hab. Irena A. Pidek, dr Wojciech Granoszewski, *Stratygrafia plejstocenu i holocenu*

– dr Aleksandra Majecka, *Zmiany środowiskowe w okresie przejścia z MIS 6a do MIS 5 w świetle wyników analiz profilu Parchliny 2016, środkowa Polska*

Omówiono wyniki zespołowych badań paleośrodowiskowych profilu osadów jeziornych „Parchliny 2016” z Odkrywki Węgla Brunatnego Bełchatów, ilustrujące przemiany środowiskowe w szerszym kontekście, tj. ewolucję klimatu i sukcesję roślinności od późnego glacjału stadiału warty zlodowacenia odry (MIS 6a) do początku interglacjału eemskiego (MIS 5e), jak i lokalne warunki ewolucji zbiornika jeziornego. Wyróżniono pięć faz

przemian florystyczno-krajobrazowych w świetle zmian klimatycznych. Pierwsza faza związana była z topnieniem martwej bryły lodu i utworzeniem misy jeziora. Druga – dokumentowała początkową sukcesję późnego glacjału, z dominacją otwartych zbiorowisk stepowych (stadiał 1), po której nastąpiła faza oscylacji klimatycznych w ogólnej tendencji do ocieplania klimatu, i pojawienie się szaty roślinnej w typie zbiorowisk borealnych (interstadiał Zeifen), a następnie wzrost znaczenia terenów otwartych oraz wycofanie sosny (stadiał Kattgat). Czwarta faza odzwierciedlała początek interglacjału eemskiego przez ekspansję pionierskich lasów brzoźowo-sosnowych oraz rosnący udział drzew liściastych, w tym przede wszystkim dębu. Badania okrzemkowe, wioślarkowe i geochemiczne wskazują na dwa zasadnicze etapy rozwoju jeziora: pierwszy etap zimnego i uboższego jeziora (późny glacjał) i drugi – jeziora z cieplejszymi, płytszymi wodami, ze znacznym wzrostem produkcji pierwotnej (interglacjał eemski).

– dr hab. Michał Słowiński, *Niedoszacowany wpływ produkcji węgla drzewnego na przekształcenia środowiska i krajobrazu w Polsce*

Komisja Biologii Rozwoju PAU

25.02 – dr hab. Rafał Piprek, *Wykorzystanie myszy transgenicznych w badaniach nad rozwojem gonad*

27.05 – dr hab. Waław Tworzydło prof. UJ, *Skorki i ich strategie rozrodcze*

Komisja Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych PAU

28.01 – prof. dr hab. Monika Bugno-Poniewierska, *Badania genetyczne w praktyce zootechnicznej*

25.02 – dr Agnieszka Grzegorzewska, *Molekularne mechanizmy starzenia organizmu*

1.04 – prof. dr hab. Józef Walczyk, dr hab. Paweł Tylek prof. UR, *Technika i technologia produkcji szkółkarskiej w leśnictwie*

20.05 – dr hab. inż. Paweł Tylek prof. URK, prof. dr hab. Józef Walczyk, dr hab. inż. Jan Szczepaniak, *Mechanizacja, automatyzacja i robotyzacja leśnych prac odnowieniowych*

24.06 – prof. dr hab. Krystyna Czekońska, *Chronimy dzikie pszczoły i dbamy o hodowlane*

Pszczoły odgrywają kluczową rolę w utrzymaniu bioróżnorodności, ponieważ zapylają wiele gatunków roślin uprawnych i dziko rosnących. Ciągłe

zmiany w sposobie użytkowania gruntów i ich fragmentacja sprawiają, że dostęp pszczoł do różnorodnych gatunkowo zbiorowisk kwiatowych staje się ograniczony i nieprzewidywalny. Dodatkowo, zachodzące zmiany klimatyczne, wpływające na fenologię kwitnienia, a także przebieg procesów nektarowania i pylenia roślin, zmieniają skład pokarmu, jego ilość i w efekcie atrakcyjność dla owadów zapylających. Z tych powodów pszczoły coraz częściej są narażone na niedobory składników odżywczych, a nawet głód, co w konsekwencji prowadzi do poważnych problemów związanych z ich rozwojem, funkcjonowaniem i zdrowiem. Dysponujemy wieloma danymi, które pokazują, że zmiany środowiskowe mają bezpośredni wpływ na pszczoły; nie potrafimy jednak w sposób wystarczający chronić tej ważnej grupy owadów zapylających.

25.11 – prof. dr hab. Marcin Pietrzykowski, *Miejsce leśnictwa we współczesnym systemie nauki w kontekście globalnych problemów środowiskowych*

16.12 – dr hab. inż. Agnieszka Baran prof. URK, *Osady denne – cenny nawóz czy problematyczny odpad*

Komisja Geograficzna PAU

13.01 – dr Piotr Trzepacz, *Geografia zachowań terytorialnych subkultury kibicowskiej Belgradu, Krakowa, Łodzi i Zagrzebia*

Inskrypcje kibicowskie, zwane również futbolowym graffiti, spotyka się w wielu miastach Europy, w których rywalizują na tym samym poziomie rozgrywek przynajmniej dwie drużyny piłkarskie. Wprowadzaniu graffiti jako markera terytorialnego w walce o utrzymanie symbolicznych granic terytorium towarzyszy przemoc, a konflikt może prowadzić nawet do ofiar śmiertelnych. Odczytywanie treści futbolowego graffiti pozwala ustalić, kto stanowi siłę dominującą na danym obszarze. Treści te mogą być także formą komunikowania przestrzennej organizacji świata przestępczego i pośrednio rozgraniczenia stref wpływów. Szczegółowe badanie terenowe, obejmujące wykonanie geokodowanej fotografii mobilnej wszystkich napotykanych przypadków futbolowego graffiti, przeprowadzono w Krakowie, Łodzi, Belgradzie i Zagrzebiu. Stwierdzono, że we wszystkich badanych miastach konstrukcja komunikatów związanych z rywalizacją kibicowską jest podobna i służy oznaczeniu terytorium. Przestrzenny obraz podziału miast na terytoria poszczególnych grup kibicowskich najczęściej ma charakter mozaikowy. Wyjątek stanowi Łódź. W tym mieście biegnie z północy na południe wyraźna granica stref wpływów drużyn ŁKS-u i Widzewa, których stadiony oddalone są od siebie.

17.02 – dr hab. Piotr Gębica prof. URz (wraz z zespołem z URz i UJ), *Ewolucja systemów fluwialnych Europy Środkowej – wybrane zagadnienia*

17.03 – prof. dr hab. Iwona Sagan, *Finansjalizacja mieszkalnictwa porażką neoliberalnego modelu polityki miejskiej*

Zwiększenie rozmiarów i znaczenia sektora finansowego jako kluczowego elementu aktywności gospodarczej, określane mianem finansjalizacji wraz z towarzyszącym jej procesem sekurytyzacji, rozpoczęło się w latach 80. XX wieku i stopniowo doprowadziło do głębokiej finansjalizacji rynków mieszkaniowych. Wierzytelności podlegające sekurytyzacji to głównie te z tytułu udzielania kredytów hipotecznych na zakup nieruchomości. Rynek nieruchomości jednocześnie napędza finansjalizację i jest ofiarą tego procesu, bowiem ponosi jego skutki. Polityka władzy publicznej umożliwiła i podtrzymuje proces finansjalizacji rynków mieszkaniowych przez liberalizację i deregulację rynku finansowego, udzielanie gwarancji państwowych spekulatywnym operacjom sekurytyzacji, propagowanie i uprzywilejowanie modelu własności prywatnej na rynku mieszkaniowym kosztem mieszkalnictwa na wynajem, ograniczenie świadczenia mieszkaniowej usługi publicznej niemal wyłącznie do zakresu mieszkalnictwa socjalnego dla najuboższych. Finansjalizacja rynku mieszkaniowego wywołuje negatywne skutki w sektorze realnej gospodarki, ma niekorzystne konsekwencje społeczne i deformuje układy urbanistyczne miast.

22.04 – dr hab. Elżbieta Gorczyca prof. UJ, prof. dr hab. Kazimierz Krzemień, dr Mateusz Sobucki, *Rozwój żwirowodennych rzek górskich w okresie post-regulacyjnym (na przykładzie polskich Karpat)*

19.05 – dr hab. Anita Bokwa prof. UJ, *Lokalny wymiar globalnych zmian klimatu*

10.06 – dr hab. Andrzej Zborowski prof. UJ, *Procesy decentralizacji przestrzennej miast Polski – suburbanizacja i peryurbanizacja*

Głównym celem analitycznym referatu jest stwierdzenie, bądź też zanegowanie, występowania procesów decentralizacji (suburbanizacji, a także peryurbanizacji) na obrzeżach miasta polskiego (środkowoeuropejskiego) jako procesów o odrębnej dynamice. Decentralizacja przestrzenna miasta to zjawisko, którego tempo i intensywność różnicują dynamikę wzrostu w czasie przestrzeni miejskiej, od rdzenia po obszary zewnętrzne, przy możliwych chwilowych zmianach kierunku procesu (Krakover S., Kellerman A., 1990). W Polsce istnieją dwie rzeczywistości suburbanizacyjno-peryurbanizacyjne.

Jedną z nich to obszary metropolitalne z dynamicznie rozwijającymi się procesami suburbanizacji i peryurbanizacji. Drugą tworzą tereny oddziaływania miast średniej wielkości i mniejszych, gdzie ich natężenie jest małe.

W przypadku regionu miejskiego Krakowa decentralizacja zachodzi w czterech strefach peryferyjnych: przedmiejskiej, podmiejskiej bliższej, podmiejskiej dalszej i strefie dojazdów do pracy. Decentralizacja wpływa na wiele zjawisk i procesów społecznych – poziom i jakość życia mieszkańców, przemiany statusu społecznego, zmiany morfologii układów osadniczych, a w przyszłości na starzenie się mieszkańców.

17.11 – prof. dr hab. Jerzy Solon, *Zweryfikowany podział regionalny Polski*

15.12 – dr Luc Ampleman, *Polityczna kontrola mobilności i geopolityka transportu*

Prelegent wprowadził polskiego odbiorcę w temat geopolityki transportu i dostarczył spostrzeżeń z autorskiej monografii *Transport Geopolitics* (Palgrave MacMillan, 2021). W pierwszej części mówił, czym jest geopolityka transportowa. Argumentował, że „geopolityka” jest często kojarzona lub mylona z dziedziną stosunków międzynarodowych (IR), a powinna być definiowana zgodnie z propozycją Stephana Rosière’a jako „badanie przestrzeni postrzegane jako kwestia polityczna”. To przeformułowanie geopolityki pozwalała na bardziej inkluzywne zrozumienie konfliktów o różnej skali między aktorami politycznymi na wszystkich poziomach sprawowania władzy.

W drugiej części omówiono, czym jest kontrola mobilności. Przez wykorzystanie geografii strukturalnej, segment ten redefiniuje pojęcia nomadyzmu (sedentaryzmu) i wyjaśnia, jak polityczny system zakazów i autoryzacji dostępu przestrzennego wpływają na trajektorie podmiotów.

W trzeciej części omówiono, jak kontrola mobilności wpływa na geopolitykę transportu. Przedstawiono sześć typów konfliktów geopolitycznych oraz pięć rodzajów układów geopolitycznych. Zaproponowano potencjalne obszary przyszłych badań w tym nowo otwartym obszarze badawczym.

KOMISJE MIĘDZYWYDZIAŁOWE

Komisja Historii Nauki PAU

19.01 – dr inż. Krzysztof Petelczyc, *Zasłużył na Nobla? Pomysły Mieczysława Wolfkego wyprzedzające jego epokę*

26.01 – dr hab. Tomasz Pudłocki prof. UJ, *Świątynia wiedzy i władzy. Polityka na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w latach 1918–1939*

23.02 – dr hab. Maria Stinia prof. UJ, *Krakowskie środowisko historyków kultury 1918–1939*

- 23.03** – prof. Katrin Steffen, *Blood and Metal. The transnational lives of Ludwik Hirszfeld and Jan Czochralski in the 20th century*
- 27.04** – dr hab. Gabriela Besler prof. UŚ, *Niepublikowana korespondencja polskich logików z Heinrichem Scholzem w latach 1928–1956*
- 25.05** – dr hab. Anna Górecka-Nowak, dr Alina Chrząstek, J. T. (Han) van Gorsel, *Profesor Józef Zwierzycki (1888–1961) – wielki geolog, odkrywca złóż Indonezji i Polski*
- 15.06** – dr hab. Marek Rembierz prof. UŚ, *O uczeniu się uprawiania nauki i kolektywach myślowych w refleksji metanaukowej Ludwika Flecka*
- 26.10** – dr hab. Maciej Zdanek prof. UJ, *Narodziny historiografii uniwersyteckiej w Krakowie w XVII w. jako odrębnej gałęzi dziejopisarstwa*
- 23.11** – dr Paweł Brzegowy, *Mineralogia i geologia na Uniwersytecie Lwowskim doby austriackiej*
- 14.12** – dr hab. Andrzej Bonusiak prof. URz, *Rzeszowski ośrodek badań polonijnoznawczych. Drogi rozwoju*

Komisja Spraw Europejskich PAU

- 28.03** – prof. Adam D. Rotfeld, *Nowy świat nie będzie wspaniały*
- 30.05** – prof. dr hab. Roman Kuźniar, *Bezpieczeństwo Europy po 24 lutego*

Komisja Zagrożeń Cywilizacyjnych PAU

- 27.01** – dr Piotr Binder, dr hab. Hanna Bojar prof. IFiS PAN, dr hab. Dariusz Wojakowski, *Społeczne skutki pandemii w relacjach rodzinnych, środowisku pracy i przestrzeni publicznej (z perspektywy współczesnych wyzwań społecznych i cywilizacyjnych)*

W badaniu, którego wyniki zaprezentowano podczas wystąpienia, zwrócono uwagę na trzy sfery życia społecznego: rodzinę w jej bliskim i dalszym otoczeniu, pracę i przestrzeń publiczną.

W obszarze życia rodzinnego pandemia wiązała się z gwałtowną zmianą sposobu życia – liczne ograniczenia i konieczność dostosowania się do nowych okoliczności wymusiły zmiany w przyzwyczajeniach i relacjach społecznych. Zjawiska dotyczące relacji rodzinnych, zidentyfikowane w pierwszym okresie pandemii, utrwaliły się w pewnym zakresie. Nastąpiło zamykanie się życia rodzinnego w przestrzeni domu i najbliższej rodziny. Wzmocniły się więzi emocjonalne ze starszymi członkami rodziny – z rodzicami, babciami i dziadkami. Jednocześnie w wielu przypadkach rozmówcy stwierdzali, że więzi z dalszą rodziną i znajomymi rozluźniły się z powodu ograniczenia kontaktów. Skutki pandemii w relacjach społecznych – „słabe

kontakty przestały istnieć, mocne się wzmacniły” – są szczególnie interesujące w kontekście od dawna diagnozowanego w Polsce silnego familizmu, braku uogólnionego zaufania, które skutkuje niskim kapitałem społecznym.

Przez cały okres pandemii społeczny wymiar pracy podlegał nieprzerwanym przemianom. Analiza doświadczeń zawodowych uczestników badania pozwoliła na zarysowanie wyłaniających się z nich dwóch modeli życia zawodowego. Model „klasyczny” dotyczył pracy świadczonej zazwyczaj w siedzibie pracodawcy i nastawiony na powrót do rzeczywistości przedpandemicznej. Z kolei model „pandemiczny” to praca wykonywana w całości lub części z domu, za pośrednictwem ICT, i założenie o trwałości przemian na rynku pracy. W szerszym wymiarze konieczność adaptacji do pracy w warunkach długotrwałego zagrożenia epidemicznego stała się katalizatorem przemian modernizacyjnych. Praca zdalna i hybrydowa, które w początkowym okresie pandemii zostały narzucone całym gałęziom gospodarki – nauce i edukacji, administracji, sektorowi finansowemu, sektorowi IT etc., utrwaliły pozycję na rynku pracy i mają licznych zwolenników.

W obszarze życia publicznego ujawniły się różne style reagowania na doświadczenie pandemii i lockdownów. Najczęściej rozmówcom brakowało dostępu do instytucji kultury, co częściowo kompensowały platformy filmowe i streamingi wydarzeń kulturalnych, a także restauracje. Te ostatnie postrzegane są jako ważne miejsca spotkań towarzyskich. Jednak równie istotna grupa rozmówców ignorowała tego typu niedogodności, deklarując nawet brak potrzeby np. kontaktu z takimi formami życia kulturalnego. Wycofanie się z przestrzeni publicznych niekoniecznie wiązało się z poczuciem zagrożenia związanego z pandemią. Poczucie zagrożenia było dobrze rozpoznawane jako nie tyle związane z miejscami, ile z zachowaniami zbiorowymi: zagęszczeniem ludzi i stosowaniem bądź nie reguł sanitarnych. Społeczną zmianą, jaką pokazały badania, jest silniejsze akcentowanie hedonistycznych wartości indywidualistycznych, przy odejściu od wartości związanych z samorozwojem. Zamiast rozwoju osobistego, kojarzonego na przykład ze zdolnościami związanymi z pracą, częściej rozmówcy orientowali się na unikanie stresu, spowolnienie życia i docenianie zdrowia jako osobnej wartości, co nie zawsze wiązało się z dbaniem o to zdrowie.

31.03 – prof. dr hab. Jacek Kurczewski, dyskusja panelowa pt. *Wojna w Ukrainie* (udział: red. Bogumiła Berdychowska, prof. dr hab. Jerzy Niewodniczański, prof. dr hab. Artur Nowak-Far, em. gen. Bogusław Pacek, dr Michał Rutkowski, red. Eugeniusz Smolar)

28.04 – prof. dr hab. Jacek Kurczewski, *Stan niezwykajny – prawo i pandemia: spojrzenie socjologa*

Intencją wystąpienia było pokazanie możliwości lepszego poznania zjawiska władzy państwowej w sytuacji szczególnej, jaką jest pandemia. Punktem wyjścia była tzw. postawa obserwatora naiwnego. Przedmiotem zainteresowania było państwo jako składnik pandemii i pandemia wewnątrz państwa na poziomie jednostkowym, lokalnym, centralnym i międzynarodowym. Dostępne materiały są różne: samoobserwacja działacza samorządowego, debaty parlamentarne i medialne, dokumenty władz państwowych, wyniki badań opinii społecznej. Pojęcia kluczowe to: odpowiedzialność, współpraca, konkurencja. Teza ogólna: im większa niepewność, tym większa gotowość do współpracy i mniejsza do przyjęcia odpowiedzialności. Wystąpienie zmierzało do charakterystyki praktyki prawa i państwa – „żywe prawo” i „żywe państwo” w takich okolicznościach i jej zakorzenienia w teorii społeczno-prawnej.

Państwo ma wymiar normatywny i faktyczny, a granica między nimi jest otwarta w tym sensie, że przekonania normatywne mają siłę faktów, a fakty są uzupełnieniem i ogniwnem konstrukcji normatywnych. Podobnie jest z „pandemią COVID-19”: nie jest ona tylko faktem przyrodniczym, lecz także społecznym konstruowanym przez lekarzy, organizacje międzynarodowe, rządy, samorządy, polityków, duchownych i publicystów, wreszcie przez całą opinię publiczną.

Socjolog nie zajmuje się zarazą jako faktem przyrodniczym, ale tym, co wywołała w ludzkim postrzeganiu świata i w życiu społecznym. Od wystąpienia premiera Morawieckiego 13 marca 2020 r. większość sejmowa, rząd i prezydent wspólnym wysiłkiem stworzyli nową sytuację prawno-polityczną, którą w naszym tekście określamy jako „stan niezwyczajny”.

Podstawową cechą stanu niezwyczajnego była od początku jego półkonstytucyjność, a więc niejasność normatywna – wprowadziły go organy władzy konstytucyjnej obok Konstytucji, a nie na jej podstawie. Prawność „prawa covidowego” od początku była kontrowersyjna, a rozpoczęta wcześniej tzw. dobra zmiana sądownictwa uniemożliwiła wystarczająco powszechną gotowość do uznania ewentualnych decyzji sądowych w tej kwestii. I to jest jego druga cecha. Trzecią, dla socjologa prawa oczywistą jest to, że jest to „prawo żywe” – jak to określamy za Eugenem Ehrlichem, a więc rozgrywające się na poziomie rzeczowych interakcji społecznych, w których – jak powiemy z kolei za Leonem Petrażyckim, motywującą rolę odgrywają emocje normatywne, przeżycia uprawnień i obowiązków. Podstawy normatywne przeżyć są różnorodne i nie sprowadzają się do listy źródeł prawa oficjalnie uznanych w Konstytucji.

Decyzje podejmowane na kolejnych szczeblach władzy, począwszy od Unii Europejskiej – podobnie jak różne zdarzenia globalne z pandemią

zadeklarowaną przez WHO, mają znaczenie dla mieszkańców wsi, nawet jeśli nie docierają do nich wirusy. Mieszkańcy wsi i małych miast z kolei, poprzez radnych i sołtysów, bezpośrednio wpływają na to, co się dzieje we władzy lokalnej. Ale też biorą udział bezpośrednio, wyrażając poglądy, stosując się lub nie do wydawanych przez władzę poleceń i zaleceń czy prowadząc działania pomocowe w swoim środowisku.

Dodajmy na zakończenie, że kryzys ujawnił znaczenie relacji poziomych, w których odbywa się działanie władzy. Obserwacje, przez pryzmat których patrzymy w naszej analizie na władzę, podkreślają, że burmistrz jest nieustannie także w relacjach zewnętrznych wobec oficjalnie zarysowanego terytorium i sfery kompetencji.

Można się domyślać, że podobnie jest na innych szczeblach władzy. To znaczy, że jest „nieformalna” struktura komunikacji poziomej krzyżująca się z „formalną” pionową strukturą władzy państwowej, a stanowi ona źródło kapitału społecznego burmistrza i starosty. Wreszcie pozostają oni w ożywionych interakcjach z miejscowym biznesem, organizacjami pozarządowymi i lokalnymi mediami. Jakość interakcji między siecią nieformalnych relacji a formalną hierarchią władzy decyduje o sprawności w rozwiązywaniu niezwyczajnego problemu, jakim jest pandemia COVID-19.

24.05 – prof. dr hab. Tadeusz Uhl, *Nowy kosmos – drogą do zrównoważonego rozwoju*

W referacie przedstawiono nową dziedzinę badań kosmicznych, jaką jest „nowy kosmos”. Wyjaśniono pojęcie nowego kosmosu i pokazano podstawowe aplikacje technologii w realizacji wybranych celów zrównoważonego rozwoju. Na 17 zdefiniowanych celów zrównoważonego rozwoju 12 można osiągnąć wspomagając się technologiami kosmicznymi.

Do najważniejszych należą technologie „downstream”, które wspomagają zbieranie, przechowywanie i przetwarzanie danych z satelitów obserwujących Ziemię. Do obserwacji stosuje się różne czujniki umieszczone na pokładach satelitów: radary, kamery optyczne, kamery na podczerwień lub hiperspektralne.

Przedstawiono udział AGH w badaniach kosmicznych. Zwrócono uwagę na zagadnienia badawcze realizowane w Centrum Technologii Kosmicznych. Przedstawiono podział satelitów na klasy razem z ich zastosowaniami zależnie od wielkości. Wyjaśniono pojęcie orbity i podano najczęściej wykorzystywane orbity. Przedstawiono ogólną strukturę satelity i poszczególne komponenty. Opisano proces umieszczania satelity na orbicie i deorbitację. Jednym z poruszanych zagadnień były kwestie prawne związane z badaniami kosmicznymi, w tym eksploracją i eksploatacją zasobów kosmosu.

- 30.05** – prof. dr hab. Roman Kuźniar, *Bezpieczeństwo Europy po 24 lutego*
7.06 – prof. dr hab. Andrzej Gonet, prof. dr hab. Stanisław Stryczek, *Kopalnia Soli „Wieliczka” – ratunek i ochrona światowego dziedzictwa UNESCO. Zabezpieczanie Kopalni Soli „Wieliczka”* (posiedzenie wspólne z Kom. Nauk Technicznych)
24.11 – dr hab. Łukasz Afeltowicz, *Pandemia COVID-19 jako próba generalna przez kryzysem klimatycznym*

Komisja Filozofii Nauk PAU

- 14.02** – dr hab. Mateusz Hohol prof. UJ, *Problem replikowalności i reprodukowalności modeli komputerowych na przykładzie neuronauki obliczeniowej*

Kryzys powtarzalności badań eksperymentalnych zyskał rozgłos, zaś w psychologii i kognitywistyce podejmowane są inicjatywy przeciwdziałające kryzysowi – promowanie prerejestracji badań, udostępniania surowych danych i skryptów analiz. Powtarzalność, a w konsekwencji rzetelność modeli obliczeniowych w neuronauce pozostaje natomiast sprawą marginalną. Jest to niepokojące, ponieważ zdaniem Paula Thagarda i wielu innych teoretyków najlepsza wiedza o mózgu i poznaniu to ta „osadzona” w modelach obliczeniowych.

W wystąpieniu przedstawiono problemy replikacji – możliwość uzyskania takiego samego wyniku przez niezależnych badaczy przy użyciu oryginalnego kodu modelu i danych, i reprodukcji – możliwość odtworzenia modelu bez oryginalnego kodu przez niezależnych badaczy w neuronauce obliczeniowej. Porównano je z różnymi typami powtarzalności w badaniach eksperymentalnych. Wskazano, że o ile replikowalność modeli, zakładająca udostępnianie kodu, jest warunkiem koniecznym ich rzetelności, nie jest to warunek wystarczający. Jest nim reprodukowalność, którą utrudnia brak standardów w raportowaniu modeli w artykułach. W opracowaniu przyszłych standardów pomocna może być norma kompletności zaczerpnięta z filozofii wyjaśniania mechanistycznego.

- 14.03** – dr Jacek Urbaniec, *Ewolucja dowodu matematycznego – matematyka jako wzorzec ścisłości?*
11.04 – dr Damian Luty, *Koncepcja obiektów nieindywidualnych w kontekście filozofii czasoprzestrzeni*
16.05 – dr hab. Marek Woszczyk prof. UAM, *Kontekstualność kwantowa jako fundamentalny problem ontologiczny*
13.06 – ks. dr hab. Janusz Mączka prof. UPJPII, *Idea złożoności i jej filozoficzne aspekty. Próba metarefleksji*

Komisja PAU do Oceny Podręczników Szkolnych

25.01 – dr hab. Joanna Mysona-Byrska prof. UPJPII, *Uwagi na temat nauczania etyki w szkołach*

Etyka jako przedmiot szkolny została wprowadzona w Polsce w 1991 r. do wszystkich typów szkół równoległe z nauką religii. Uczniowie mogą od tej pory – przynajmniej w teorii – wybrać religię lub etykę, a obowiązkiem szkoły jest zorganizowanie lekcji etyki dla uczniów, którzy nie uczęszczają na religię. Efektem takiego rozwiązania było ustawienie nauczania etyki w opozycji do religii – powszechnie uważano etykę za przeciwieństwo i konkurencję dla religii. Postponowano etykę jako przedmiot. Do roku szkolnego 2021/2022 wybierana była głównie religia. W bieżącym roku szkolnym coraz więcej uczniów rezygnuje z nauki religii, ale dane statystyczne są niepełne i nie wiadomo dokładnie, ile osób z niej zrezygnowało, a ile wybrało etykę. Podstawy programowe i programy nauczania etyki w większości opracowano 20 lat temu i nie uaktualniono ich o współczesne zagadnienia związane między innymi z postępującą cyfryzacją i digitalizacją życia. Po zmianie podstawy programowej w roku 2018 wydaje się, że tylko jeden program nauczania etyki jest z nią zgodny. Podobnie rzecz ma się z podręcznikami do nauki etyki – liczba książek dopuszczonych do użytku, zgodnych ze starą podstawą programową, była mocno ograniczona i na rynku nie pojawiały się nowe pozycje. Obecnie, czyli na początku roku 2023, jest tylko kilka podręczników zgodnych z nową podstawą programową. Osobnym problemem i pytaniem otwartym pozostaje, kto powinien uczyć etyki – przekwalifikowany nauczyciel religii, nauczyciel innego przedmiotu po specjalistycznych studiach podyplomowych z etyki czy może absolwent filozofii? Z pewnością jest to kwestia do dyskusji.

22.02 – dr hab. Jerzy Szczepański prof. UJ przedstawił recenzje podręczników do matematyki dla szkół średnich: M. Kurczab, E. Kurczab, E. Świda, *Matematyka 1, Podręcznik do liceów i techników, zakres podstawowy*, Oficyna Edukacyjna Krzysztof Pazdro; M. Kurczab, E. Kurczab, E. Świda, *Matematyka 1, Podręcznik do liceów i techników, zakres rozszerzony*, Oficyna Edukacyjna Krzysztof Pazdro

W XX wieku, mimo dwóch wojen światowych i głębokich reform społecznych, wiele polskich podręczników szkolnych do matematyki doczekało się licznych, nawet dwudziestu kolejnych wydań, starannie zredagowanych, cenionych przez nauczycieli i uczniów. Na przykładzie wybranych współczesnych podręczników do matematyki pokazano, że wieloletnie doświadczenie autorów i wydawców podręczników szkolnych nie gwarantują dojrzałości koncepcji podręcznika. Jako jedną z prawdopodobnych przyczyn

tego niekorzystnego zjawiska wskazano częste zmiany przepisów oświatowych wdrażanych przez ministerstwo właściwe do spraw edukacji.

22.03 – prof. dr hab. Bernadeta Niesporek-Szamburska, dr hab. Olga Przybyła prof. UŚ, *Edukacja ekologiczna/klimatyczna w podstawie programowej i w seriach podręczników szkolnych do nauczania języka polskiego (jako ojczyźstego)*

Autorki badań postawiły sobie za zadanie określenie poziomu zaangażowania kształcenia polonistycznego w edukację dla klimatu. Punktem wyjścia prezentacji uczyniły zatem słowa badaczy kryzysu ekologicznego o konieczności pracy nad zmianą świadomości ekologicznej ludzi, a zwłaszcza nad wychowaniem proklimatycznym młodych pokoleń. Przeprowadziły w tym celu analizę jakościową planu ramowego kształcenia ogólnego z języka polskiego (szkoła podstawowa), a także dwóch serii podręczników do języka polskiego (jako ojczyźstego) dla uczniów szkoły podstawowej (*Jutro pójdę w świat* oraz *Mysli i słowa*, WSiP, a także *Nowe słowa na start!* Nowa Era). Wnioski z analizy wykazały, że w obu seriach podręczników niewiele jest jednoznacznie wyrażonych treści sprzyjających edukacji proklimatycznej. Mało jest też proekologicznych działań w zadaniach i ćwiczeniach dla uczniów, a pod obiecującymi tekstami brakuje zadań sprofilowanych prośrodowiskowo. Analiza pokazała również, że dokument oświatowy i podręczniki niosą więcej możliwości w tym zakresie: podstawa zawiera treści zwracające uwagę na relacje pomiędzy słowem a światem/środowiskiem, teksty umieszczone w podręcznikach można obudować zadaniami modelującymi świadomość proekologiczną. Autorki stwierdziły, że edukacja dla klimatu w treściach i działaniach uczniów pojawi się, jeśli nauczyciele będą przygotowani do roli osoby wydobywającej z programu i podręcznikowych tekstów proekologiczne możliwości.

– dr Anna Guzy, dr Magdalena Ochwat, *Czy możliwe jest kształtowanie postaw proklimatycznych na lekcjach języka polskiego?*

W wystąpieniu przedstawiono syntetyczne ujęcie wyników badań ankietowych 234 nauczycieli polonistów, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości kształtowania na lekcjach języka polskiego przyjaznych postaw uczniów wobec środowiska i podnoszenia uczniowskiej świadomości kryzysu klimatycznego. Jednocześnie analizie poddano stan wiedzy i przekonania badanych polonistów na temat zmian klimatu, a także barier i trudności, które napotykają, prowadząc na lekcjach języka polskiego edukację dla klimatu. Z analizy zebranego materiału wynika, że większość nauczycieli (89%, 107 osób) uważa, iż postawy proekologiczne u uczniów kształtuje na wybranych lekcjach języka polskiego. Ponadto aż 93% badanych (112 osób) twierdzi, że

czytanie literatury i innych tekstów kultury może być jednym ze sposobów kształtowania wśród uczniów odpowiedzialnych postaw proekologicznych. Zdaniem 72% badanych nauczycieli edukacja szkolna dotycząca kryzysu klimatycznego nie jest wystarczająca. Tylko 20% ankietowanych uważa, że w podręczniku używanym na lekcjach są tematy związane z edukacją dla klimatu. Natomiast 90% respondentów jest przekonanych, że poloniści, podobnie jak nauczyciele przedmiotów przyrodniczych, także powinni czuć się odpowiedzialni za kształtowanie postaw proekologicznych u uczniów.

26.04 – prof. dr hab. Michał Baczkowski przedstawił recenzję podręcznika: Jolanta Choińska-Mika, Piotr Szlanta, Katarzyna Zielińska, *Historia. Podręcznik zakres rozszerzony, klasa 3. Szkoła ponadpodstawowa. Liceum i technikum*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne

Recenzowany podręcznik obejmuje historię lat 1815–1939. Zawiera zatem dwie wyraźnie różniące się epoki: XIX wiek, kończący się z wybuchem I wojny światowej, a także większą część pierwszej połowy XX wieku. Podręcznik jest wartościową pomocą dydaktyczną dla uczniów liceów i techników w nauce historii na poziomie rozszerzonym. Nie tylko realizuje podstawę programową, lecz także stara się uchwycić ogromne zmiany społeczno-kulturowe epoki, właściwie dwóch epok, których znaczenie dla współczesnego człowieka jest o wiele większe niż przebrzmiałe wojny i traktaty pokojowe preferowane w dzisiejszym modelu nauczania. To wówczas tworzył się współczesny świat, o czym uczeń może mało wiedzieć. Szata graficzna podręcznika jest atrakcyjna, co dobrze unaocznia procesy dziejowe. Opracowanie dydaktyczne rozdziałów jest, mimo mankamentów, na ogół odpowiednie. Zdaniem prelegenta, Polska Akademia Umiejętności może rekomendować podręcznik dla szkół średnich.

– dr hab. Sławomir Sprawski prof. UJ przedstawił opinię o podręczniku: Joanna Choińska-Mika, Katarzyna Zielińska, Michał Tymowski, Włodzimierz Lengauer, *Historia. Podręcznik. Klasa 1. Zakres rozszerzony. Reforma 2019. Szkoła ponadpodstawowa. Liceum i technikum*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne

23.05 – dr Michał Płotek przedstawił recenzję podręcznika: Dawid Łasiński, Łukasz Sporny, Dominika Strutyńska, Piotr Wróblewski, *Chemia. Podręcznik dla klasy ósmej szkoły podstawowej*, Grupa MAC SA

Podręcznik został napisany zgodnie z regułą naukowości, w wartościowej, i co ważne, nieprzeładowanej szacie graficznej. Wyczerpuje część zagadnień zawartych w podstawie programowej chemii na II etapie edukacyjnym, dla której został napisany, a jego wielką zaletą jest korelacja z materiałami

przygotowanymi przez Centralną Komisję Egzaminacyjną. Recenzowany podręcznik zdecydowanie zasługuje na rekomendację. Korzystanie z niego pozwala uczniom i nauczycielom na efektywniejszą i przyjemniejszą pracę nad poszerzaniem wiedzy i umiejętności chemicznych.

- dr Karol Dudek-Różycki przedstawił recenzję podręcznika: Kamil Kaznowski, Krzysztof M. Pazdro, *Chemia. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 8*, Oficyna Edukacyjna Krzysztof Pazdro

Liczne doświadczenia i klarowność opisu ułatwiają ich przeprowadzenie w warunkach szkolnych, co jest wartością podręcznika. Konstrukcja poszczególnych tematów jest jasna i logiczna, co ułatwia uczniowi korzystanie z książki. W podręczniku jest jednak dużo błędów merytorycznych i braków w odniesieniu do podstawy programowej, choć nie należy traktować jej literalnie. Niemniej jednak poruszone tam kwestie muszą znaleźć się w podręczniku dopuszczonym do użytkowania. Braki należy uzupełnić w kolejnym wydaniu. Książka nieatrakcyjna graficznie zniechęca nastolatka do nauki, a tym samym sprawia, że chemia staje się przedmiotem obcym i nielubianym. Nie zalecono stosowania tego podręcznika.

- dr Jarosław Wilamowski przedstawił recenzje podręczników: Hanna Gulińska, Jadwiga Smolińska, *Chemia, Ciekawa chemia, podręcznik klasa 7*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne; Hanna Gulińska, Jadwiga Smolińska, *Chemia, Ciekawa chemia, podręcznik klasa 8*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne

Recenzję przygotowano w związku z wnioskiem o nagrodę Prezesa PAU dla tych podręczników po przedstawieniu pierwszej recenzji przez dr Annę Kolasę w maju 2018 i listopadzie 2019 roku. W związku z negatywną opinią dra J. Wilamowskiego Komisja odstąpiła od wnioskowania o nagrodę.

- 27.06** – dr Dagmara Sokołowska przedstawiła recenzje podręczników: Maria Fijałkowska, Barbara Sagnowska, Jadwiga Salach, *Fizyka. Podręcznik. Liceum i technikum. Klasa 2. Zakres rozszerzony*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne; Maria Fijałkowska, Barbara Sagnowska, Jadwiga Salach, *Fizyka. Podręcznik. Liceum i technikum. Klasa 3. Zakres rozszerzony*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne

Recenzowane podręczniki przeznaczone są do nauki fizyki na III etapie edukacyjnym w zakresie rozszerzonym i dopuszczone do użytku w nowej podstawie programowej po ośmioletniej szkole podstawowej. Opisano układ, treści i szatę graficzną podręczników podkreślając estetykę i poprawność językową, a także staranność doboru ilustracji nawiązujących do sytuacji z życia codziennego. Stwierdzono, iż podręczniki przygotowano z dbałością o klarowność i szczegóły, z uwzględnieniem dodatkowych objaśnień typowych

błędnych koncepcji mogących pojawić się w rozumowaniu uczniów przy poszczególnych tematach. Podkreślono użyteczność szczegółowych rozwiązań licznych przykładów zadań tekstowych, a także zamieszczenie w podręcznikach wielu elementów rozszerzających wiedzę i zainteresowania uczniów ponad podstawę programową. Stwierdzono, że zaproponowane w podręcznikach zadania są zróżnicowane pod względem formy, zakresu wiedzy i umiejętności. Doceniono obszerne, klarowne podsumowania każdego działu służące uczniom jako materiał powtórzeniowy. Na koniec wskazano kilka łatwych do usunięcia niedociągnięć i drobnych błędów. W końcowej części prezentacji wyrażono pozytywną opinię na temat obu części podręcznika, jednak wstrzymano się z ostateczną rekomendacją. Do wyróżnienia przez Komisję wstrzymano się do czasu zapoznania się z pozostałymi dwoma częściami cyklu.

- dr Jerzy Kuczyński przedstawił recenzje podręczników: Marcin Braun, Krzysztof Byczuk, Agnieszka Seweryn-Byczuk, Elżbieta Wójtowicz, *Zrozumieć fizykę. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres rozszerzony. Część 3*, Wydawnictwo Nowa Era; Ludwik Lehman, Wiktor Polesiuk, Grzegorz F. Wojewoda, *Fizyka. Liceum ogólnokształcące i technikum. Klasa 3. Zakres podstawowy*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne; Adam Ogaza, *Fizyka 3. Zakres podstawowy. Podręcznik dla szkół ponadpodstawowych*, Wydawnictwo Operon; Marcin Braun, Weronika Śliwa, *Odkryć fizykę. Podręcznik dla klasy 3 liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres podstawowy*, Wydawnictwo Nowa Era

Scharakteryzowano cztery podręczniki do fizyki przeznaczone dla uczniów trzeciej klasy liceum – trzy z nich przeznaczone są do realizacji programu w zakresie podstawowym, a jeden w zakresie rozszerzonym. Wszystkie recenzowane prace oceniono pozytywnie, wnioskując o polecenie ich przez Komisję do użytku szkolnego. Podręcznik Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych oceniono jeszcze wyżej, formułując wniosek o nagrodę Prezesa PAU. Powyższe nie oznacza, że książki są bezbłędne – w każdym przypadku przedstawiono uwagi, których uwzględnienie, w opinii recenzenta, poprawiłoby ich jakość.

- 27.09** – dr inż. Mateusz Muchacki, dr inż. Grzegorz Sokal przedstawili recenzje podręczników: Janusz Mazur, Paweł Perekietka, Zbigniew Talaga, Janusz S. Wierzbicki, *Informatyka na czasie 1. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres podstawowy*, Wydawnictwo Nowa Era; Wojciech Hermanowski, *Informatyka 1. Zakres podstawowy. Podręcznik dla szkoły ponadpodstawowej*, Wydawnictwo Operon

Ocena dwóch podręczników dotyczyła wielu aspektów konstrukcji podręczników: od zawartości merytorycznej, w tym zgodności z podstawą programową, uporządkowania treści, doboru zadań czy logicznej struktury rozdziałów, aż po te związane ze stroną redakcyjną. Pod wieloma względami podręczniki charakteryzują się zbliżonym poziomem ocenianych elementów. Istotne różnice pojawiły się podczas analizy zgodności treści obu opracowań z podstawą programową. Jeden z podręczników zawierał treści w pełni zgodne z podstawą programową, drugi pomijał zagadnienia związane z algorytmiką i programowaniem – do ich realizacji konieczny jest zakup drugiej części z serii. Ostatecznie oba podręczniki zostały oceniono wysoko. Praca z każdą z książek może inspirować i zachęcać uczniów do nauki, a nauczycielowi zapewnić komfort prowadzenia zajęć.

- prof. dr hab. Andrzej Kastory przedstawił opinię o podręczniku: Wojciech Roszkowski, *Historia i teraźniejszość. 1945–1979. Podręcznik dla liceów i techników. Klasa 1*, Wydawnictwo Biały Kruk

Opinia dotyczy podręcznika przeznaczonego do nauki nowego przedmiotu szkolnego wprowadzonego do siatki godzin od roku szkolnego 2022/2023. Książka, autorstwa prof. W. Roszkowskiego, poświęcona jest różnym aspektom historii w latach 1945–1979. Omówiono zawartość publikacji i sformułowano liczne zastrzeżenia stwierdzając, że poziom narracji obniża upodobanie autora do wprowadzania stroniczych komentarzy, często o charakterze antyeuropejskim lub antyniemieckim. Struktura książki jest nieuporządkowana. Zwrócono uwagę na liczne powtórzenia niepotrzebnie zwiększające jej objętość. Części poświęcone sprawom obyczajowym i kulturze europejskiej potraktowano jako instrument indoktrynacji, a natarczywa katechizacja wypacza zapowiadany w tytule charakter książki. W konkluzji stwierdzono, że nie spełnia ona wymagań stawianych podręcznikom szkolnym.

- dr hab. Karol Sanojca prof. UW r przedstawił opinię o podręczniku: Wojciech Roszkowski, *Historia i teraźniejszość. 1945–1979. Podręcznik dla liceów i techników. Klasa 1*, Wydawnictwo Biały Kruk

W opinii skupiono się na wykazaniu walorów i słabych stron podręcznika. Uznano, że książka jest rodzajem osobistego eseju historycznego i jest zbyt obszerna. Wyraźnie widać przewagę zagadnień z historii powszechnej, co stoi w sprzeczności z wymogami podstawy programowej. Prezentowany obraz Polski to wizerunek kraju skrzywdzonego zawsze i przez wszystkich – zdrada aliantów zachodnich, zdrada jałtańska itp. Książkę wydało wydawnictwo bez doświadczenia w publikacji materiałów dydaktycznych. Krytycznie oceniono poziom obudowy dydaktycznej. Zwrócono uwagę na niską jakość materiałów kartograficznych, brak infografik, wykresów, diagramów,

schematów (tylko dwie tabele) i niewielką przydatność bloku ćwiczeniowo-powtórzeniowego. Wyraźnie brakuje powiązania materiału ilustracyjnego z tekstem autorskim. W doborze zdjęć zwraca uwagę zbędne epatowanie okrucieństwem. Kategoryczność sądów autora powoduje, że podręcznik nie wyjaśnia przeszłości, lecz jedynie ją ocenia. Ogólna ocena przydatności książki jako podręcznika szkolnego jest jednoznacznie negatywna.

25.10 – prof. dr hab. Anna Landau-Czajka, *Życie w zagrożeniu. Narracja dotycząca bezpieczeństwa w podręcznikach dla klas 1–3*

Ostrzeżenia przed zagrożeniami pojawiają się, niezależnie od epoki, w podręcznikach dla dzieci rozpoczynających naukę. W XXI wieku tekstów poświęconych niebezpieczeństwom i ich zapobieganiu jest coraz więcej. Zgodnie z podstawą programową dzieci uczą się o bezpieczeństwie ruchu drogowego. W domu należy zachować ostrożność m.in. przy korzystaniu z urządzeń elektrycznych, w kąpielni, w kuchni. Na dworze niebezpieczna jest pogoda: śnieg, mróz, słońce, wiatr, oblodzenie, smog. W lesie można się zgubić, złapać kleszcza, zjeść trujące grzyby, nad morzem trzeba korzystać ze strzeżonych plaż, nie należy skakać do wody, w górach można się zgubić. Zabawy śnieżkami, szybki bieg, jazda na rowerze czy nartach bez kasku też mogą źle się skończyć. Nowym motywem jest zagrożenie ze strony nieznajomych, należy się strzec, odmawiać pomocy, nie odpowiadać na pytania – dotyczy to realnego życia i nieznajomych w sieci.

Przeładowanie podręczników ostrzeżeniami, nakazami i zakazami jest ryzykowne. Nie ma gradacji zagrożeń, uczeń nie może sam ocenić, na ile niebezpieczne jest konkretne zachowanie. Zazwyczaj nie ma bowiem podanych możliwych konsekwencji ryzykownych zachowań. Całe otoczenie ucznia jest potencjalnie groźne. Nie ma „bezpiecznych obszarów” ani dorosłych godnych pełnego zaufania. Dzieciom wpaja się poczucie nieustannego zagrożenia, chcąc je uchronić przed niebezpieczeństwem. Jest to niebezpieczne samo w sobie.

– Podczas posiedzenia zainaugurowano cykl „Edukacyjne lektury”.

Komisja PAU do Badań Diaspory Polskiej

21.04 – dr Dariusz Zdziech, *Powojenna polska migracja do Nowej Zelandii*

1.12 – dr Ewa Kowalska, *Nieupamiętnione miejsca pochówku obywateli polskich zmarłych i zamordowanych w Rosji sowieckiej*

15.12 – dr Anna Ambrochowicz-Gajownik, *Rola i znaczenie emigracji polskiej na południu Francji w okresie międzywojennym*

Komisja Antropologiczna PAU

16.03 – prof. dr hab. Tomasz Grzybowski, *Genetyka i etnos. Jaką rolę odgrywa biogeograficzne pochodzenie w kształtowaniu naszej zbiorowej tożsamości?*

W 2017 roku Mateusz Pławski, ówczesny rzecznik Młodzieży Wszepolskiej, organizacji młodzieżowej o profilu narodowym, powiedział w wywiadzie dla tygodnika „Do Rzeczy”: „Uważamy, że czynnik rasowy, czynnik etniczny jest bardzo ważny, mimo że rasistami nie jesteśmy [...]. My patrzymy na naród całościowo [...], uważamy, że ważne są trzy czynniki – wspólnie czynnik kulturowy i religijny, czynnik polityczny i czynnik etniczny”. Wyowiedź ta doczekała się wielu niepoehlebnych komentarzy różnych obserwatorów życia społecznego, często o odmiennych zapatrywaniach. Wydaje się, że tym, co zelektryzowało komentatorów, była wyrażona wprost teza, że dziedzictwo biologiczne pełni istotną rolę w kształtowaniu tożsamości narodowej. Czy jednak biologiczne pochodzenie rzeczywiście nie odgrywa roli w naszej narodowej samoidentyfikacji? Wykład był próbą odpowiedzi na to pytanie z punktu widzenia genetyka populacyjnego. Czy populacje zamieszkujące różne części świata są homogenne grupami, pomiędzy którymi nie ma przepływu genów? Czy pojęcie rasy ma uzasadnienie w świetle współczesnej antropologii fizycznej i genetyki populacyjnej? Mówi się, że antropologia i genetyka nie dostarczają dziś teoretycznych podstaw dla rasizmu. Czy tak było zawsze? Jak kształtowała się na przestrzeni tysięcy lat pula DNA dzisiejszych mieszkańców Polski? Czy Polacy genetycznie różnią się od Żydów, Niemców, Romów, innych nacji? Czy na podstawie analizy nieznaney próbki DNA możemy określić czyjeś pochodzenie biogeograficzne i taką wiedzę wykorzystać w praktyce? Próby odpowiedzi na te i inne szczegółowe pytania zilustrowano m.in. wynikami badań DNA różnych światowych populacji uzyskanymi w Katedrze Medycyny Sądowej CM UMK na przestrzeni ostatnich dwóch dekad.

8.06 – dr hab. Marek Nowak prof. UJ, *Początki i rozwój społeczności neolitycznych w Europie. Czy dzięki archeogenetyce wszystko już wiemy?*

Celem prezentacji było przedstawienie genety i rozprzestrzenienia się społeczności neolitycznych na obszarze kontynentu europejskiego. Neolit to epoka, w której radykalnie zmieniły się sposoby funkcjonowania społeczeństw ludzkich, m.in. jako efekt pojawienia się rolnictwa, stabilnego osadnictwa, ceramiki czy wytwórczości tekstylnej i innych „nowości” – w stosunku do formacji paleolitycznej i mezolitycznej. Skutkowało to uformowaniem się bardziej rozbudowanych układów socjalnych i struktur ideologicznych. Korzenie neolitu europejskiego tkwią na Bliskim Wschodzie, gdzie pierwsze

oznaki „rewolucji neolitycznej” są widoczne już około 10 000 lat p.n.e. Z obszarów bliskowschodnich formacja neolityczna zaczęła rozprzestrzeniać się do Europy od połowy VII tys. p.n.e., osiągając Europę Środkową w 54 stuleciu p.n.e. i Europę Północną w początkach IV tys. p.n.e. Przyczyny i mechanizmy tej „ekspansji” neolitycznej są od ponad stu lat obiektem ożywionych dyskusji naukowych. Można wyodrębnić trzy podstawowe nurty objaśniających je hipotez: 1) allochtoniczne (klasyczne), zakładające dominującą rolę migracji ludzkich z Bliskiego Wschodu, 2) autochtoniczne, wskazujące na dominującą rolę lokalnych populacji mezolitycznych, i 3) mieszane, w których uwzględniane są obydwie czynniki. W prawidłowej ocenie prawdopodobieństwa tych hipotez większą rolę odgrywają dane archeogenetyczne, uzyskiwane w ostatnich latach w coraz większych liczbach, dzięki opanowaniu wydajnych technik sekwencjonowania DNA, tzw. Next Generation Sequencing. Dane te wskazują zdecydowanie, iż za najbardziej prawdopodobne powinniśmy uznać hipotezy allochtoniczne. Co więcej, wskazują one także na istotną rolę populacji o tzw. anatolijskiej puli genetycznej w tzw. drugiej neolityzacji, czyli opanowaniu przez formację neolityczną Europy Północnej i wypełnieniu przez nią częściowo tylko zneolityzowanych obszarów Europy Południowej i Środkowej, od około 4000 lat p.n.e. Z drugiej jednak strony kopalne DNA pokazuje także, iż podczas tych procesów cały czas dochodziło do sporadycznych kontaktów między wywodzącymi się z Bliskiego Wschodu neolitycznymi rolnikami a miejscowymi, mezolitycznymi łowcami-zbieraczami. W prezentacji wskazano na pewne problemy w komunikacji między archeologami i archeogenetykami, podkreślono też konieczność jak najściślejszej współpracy między tymi dwiema gałęziami nauk o przeszłości.

26.10 – prof. dr hab. Jadwiga Charzewska, prof. dr hab. Dorota Rybaczyk-Pathak, *Spożycie warzyw kapustnych – Brassica a ryzyko rozwoju raka piersi u Polek w Polsce i polskich migrantek w USA*

Zachorowalność i umieralność na raka piersi są w Polsce niższe niż w Stanach Zjednoczonych (USA). Jednak urodzone w Polsce imigrantki do USA zbliżają się do wyższych wskaźników umieralności na raka piersi wśród kobiet w Stanach Zjednoczonych.

W referacie oceniono związek między spożywaniem produktów z kapusty/kiszzonej kapusty a ryzykiem raka piersi wśród urodzonych w Polsce imigrantek do USA i wśród Polek w Polsce. Badania kliniczno-kontrolne przeprowadzono wśród migrantek urodzonych w Polsce zamieszkałych w Cook County, IL i Detroit Metropolitan Area, MI, USA, oraz w pięciu Ośrodkach Onkologicznych w Polsce: w Gliwicach, Katowicach, Poznaniu-WCO, Poznaniu-OPEN i w Białymstoku. Kobiety leczone na raka piersi (n = 131 w USA i n = 803 w Polsce) miały 20–79 lat z histologicznym/

cytologicznym potwierdzeniem inwazyjnego raka piersi. Kobiety z grupy kontrolnej ($n = 284$ w USA i 862 w Polsce) były losowo dobrane z populacji zdrowych kobiet, do częstotliwości występowania przypadków pod względem wieku i miejsca zamieszkania. Kwestionariusze częstotliwości spożywania posiłków oceniały dietę w wieku dorosłym (lata 1985–1989) i w wieku 12–13 lat. Iloraz szans (OR) i 95% przedział ufności (95% CI) oszacowano za pomocą warunkowej regresji logistycznej. Spożycie całości surowej, surowej/krótko gotowanej i długo gotowanej kapusty/kapusty kiszzonej zostało sklasyfikowane jako niskie, średnie lub wysokie w częstotliwości porcji na tydzień. Wyniki badań wskazały, że wyższe spożycie surowej kapusty/kapusty kiszzonej w okresie dojrzewania wiązało się ze znacznie niższym ryzykiem zapadalności na raka piersi w obu krajach. Spożywanie surowej lub krótko gotowanej kapusty/kapusty kiszzonej w okresie dorosłości i dojrzewania wiązało się ze znacznym zmniejszeniem ryzyka w USA i zmniejszeniem ryzyka (nieistotnym) w Polsce. Długo gotowana kapusta/kapusta kiszona w wieku dorosłym znacząco zmniejszała ryzyko raka piersi w Polsce. Należy podkreślić, że wyniki analiz powiększają istniejący zbiór danych sugerujących protekcyjną rolę spożywania warzyw z rodziny kapustnych (*Brassica*) w wieku dojrzewania i w dorosłości w rozwoju raka piersi (Int. J. Environ. Res. Public Health 2021, 18, 10795. <https://doi.org/10.3390/ijerph18210795>).

Komisja Ergonomii PAU

17.02 – dr inż. arch. Natalia Ratajczak-Szponik, *Droga do dostępności architektonicznej i urbanistycznej w Polsce*

Dostępność jest pojęciem określającym „możliwość dostępu” i korzystania z jakiegoś systemu lub podmiotu przez wiele osób. Z punktu widzenia architektury czy urbanistyki, dostępność oznacza dotarcie, wejście, użytkowanie i zrozumienie przestrzeni przez jak największą liczbę użytkowników, niezależnie od ich czasowych lub trwałych ograniczeń czy potrzeb. W Polsce takie rozumienie dostępności zostało zdefiniowane w 2019 roku w *Ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*. Dokument ten wprowadził nowe pojęcie do polskiej legislacji, jakim są „osoby o szczególnych potrzebach”. Wcześniejsze przepisy budowlane ograniczały się bowiem wyłącznie do osób z niepełnosprawnościami, najczęściej tych poruszających się na wózkach. Wspomniana ustawa wskazała natomiast, że użytkownicy przestrzeni to także obywatele, którzy narażeni są na ograniczenia korzystania z przestrzeni ze względu na wiek, chorobę czy czasowe obniżenie sprawności w zakresie mobilności lub percepcji.

5.04 – dr hab. inż. Florian Adamczyk, *Projektowanie maszyn rolniczych i spożywczych z uwzględnieniem zasad ergonomii i bezpieczeństwa pracy*

Obecne Centrum Technologii Rolniczej i Spożywczej jest spadkobiercą wieloletniej tradycji Przemysłowego Instytutu Maszyn Rolniczych w Poznaniu, który powołano w roku 1946, aby w powojennym trudnym czasie można było opracowywać maszyny i urządzenia na potrzeby polskiego rolnictwa. Z czasem zakres działalności Instytutu się poszerzał. Od początku konstruktorom i pracownikom badawczym zawsze przyświecała idea tworzenia maszyn nie tylko spełniających określone funkcje i zadania, lecz także bezpiecznych dla użytkowników. Aktualnie prace konstrukcyjne w dzisiejszym Centrum, będącym częścią Łukasiewicz-PIT, dotyczą w większości urządzeń autonomicznych i automatycznych przeznaczonych do wykonywania określonych działań czy prac, ale wciąż opracowywanych z poszanowaniem zasad ergonomii i bezpieczeństwa pracy. W wystąpieniu przedstawiono przykłady takich urządzeń odpowiadających na potrzeby branż rolniczej, leśnej i spożywczej.

Komisja PAU Zarządzania Kulturą i Mediami

18.01 – dr Jarosław Kłaś, *Zarządzanie dziedzictwem kulturowym społeczności lokalnej – przypadek Nowej Huty*

22.02 – dr Agata Morgan, *Stocznia Gdańska – miejsce zderzenia kultury Solidarności z kulturą neoliberalną*

15.03 – prof. dr hab. Bogusław Nierenberg i dr Anna Modzelewska, *Solidarność jako przejaw porozumienia społecznego*

26.04 – dr Marcin Laberschek, *Pomniki przedsiębiorstw: sztuka, symbole i pamięć w życiu organizacji*

17.05 – dr Aleksandra Powierska, *Jak badać Facebooka? O netnografii w mediach społecznościowych*

24.11 – prof. Barbara Czarniawska, *Robotyzacja pracy: groźba czy obietnica?*